

Tillämpade studier
20 p, HT 2000
Juridiska Institutionen
Handelshögskolan vid
Göteborgs Universitet

Mervärdesbeskattning av värdepappersbolags tjänster

Vaiva Burgyté

Handledare:
Rolf Dotevall

INNEHÅLL

FÖRKORTNINGAR.....	5
1 INLEDNING.....	6
2 PROBLEMSTÄLLNINGAR	6
2.1 Inledning.....	6
2.1.1 Den viktigaste lagstiftningen angående mervärdesbeskattning i värdepappersinstitut	7
2.2 Konflikten mellan ett legal och ett tekniskt system.....	7
2.3 Internationella aspekter	8
2.4 Mervärdesskatt på förvaltningsarvode.....	8
3 DISPOSITION OCH AVGRÄNSNINGAR	9
4 VÄRDEPAPPERSINSTITUT	11
4.1 Begreppet.....	11
4.2 Regelverket	11
4.2.1 Kort historik bakom tillkomsten av LVR.....	11
4.2.2 Gällande lagstiftning rörande värdepappersinstitut.....	12
4.3 Tillståndspliktiga verksamheter som konstituerar värdepappersrörelse	13
4.3.1 Inledning	13
4.3.2 Kommissionshandel (1 kap. 3§ punkt 1 LVR)	14
4.3.3 Förmedlingsverksamhet (1 kap. 3§ punkt 2 LVR).....	14
4.3.4 Handel för egen räkning (1 kap. 3§ punkt 3 LVR)	14
4.3.5 Förvaltning av finansiella instrument (1 kap. 3§ punkt 4 LVR).....	15
4.3.6 Medverkan vid emission av fondpapper och köp eller försäljning av finansiella instrument (1 kap. 3§ punkt 5 LVR).....	16
4.3.7 Kombination av flera verksamheter	16
4.4 Corporate finance-tjänster.....	17
4.4.1 Inledning	17
4.4.2 Beskrivning av tjänsterna	17
4.4.3 RSV:s skrivelse	19

4.4.4 Provision	20
4.5 Värdepappersinstituts sidoverksamhet	21
4.5.1 Bestämmelsen	21
4.5.2 Värdepappersförvaring och rådgivning i finansiella frågor.....	22
4.6 Typisk organisation i ett mindre värdepappersbolag	22
5 UNDANTAG FRÅN MERVÄRDESSKATT FÖR FINANSIELLA TJÄNSTER.....	24
5.1 Bestämmelsen i 3 kap. 9§ ML	24
5.1.1 Inledning	24
5.1.2 Syftet med undantaget för finansiella tjänster	25
5.2 Arbetet med utformningen av undantaget i 3 kap. 9§ ML	26
5.2.1 Utredningsförslaget (KIS)	26
5.2.2 Lagrådsremissen.....	27
5.2.3 Propositionen	27
5.2.4 Sammanfattning angående utformningen av 8§ punkt 3 GML	28
5.2.5 Nuvarande lydelse av lagbestämmelsen	28
5.3 Begreppet finansiell tjänst. Definiering och klassificering av finansiella tjänster ..	29
5.4 Konstruktionen av 3 kap. 9§ ML	31
5.5 Undantag från mervärdesskatt för finansiella tjänster i EG:s	
mervärdesskattedirektiv	32
5.5.1 Inledning	32
5.5.2 Tillämpningen av EG:s mervärdesskattedirektiv	32
5.5.2.1 Direkt effekt.....	32
5.5.2.2 Direktivkonform tolkning.....	33
5.5.2.3 Skadestånd	34
5.5.3 Tolkning och tillämpning av undantaget för finansiella tjänster i EG-direktivet	34
5.5.3.1 Undantagets utformning	34
5.5.3.2 Något om tolkning av undantaget	35
5.5.4 Tillämpning av ML i förhållande till EG-direktivet.....	36
5.5.4.1 Om undantaget i EG-direktivet är vidare än undantaget i 3 kap. 9§ ML	36
5.5.4.2 Om undantaget i 3 kap. 9§ ML är vidare än undantaget i EG-direktivet	36
5.6 Några tolknings- och tillämpningsaspekter	37
5.6.1 Inledning	37
5.6.2 Subjekts- eller objektsrelaterad tolkning	37

5.6.2.1 Svensk praxis	37
5.6.2.2 EG-praxis	38
5.6.2.3 Sammanfattande synpunkter	39
5.6.2.3.1 Tolkningsmetod	39
5.6.2.3.2 Konkurrensaspekter	40
5.6.3 Huvudsaklighetsprincipen	41
6 ANALYS AV TILLÄMPNINGEN AV 3 KAP. 9§ ML PÅ VÄRDEPAPPERSBOLAGS TJÄNSTER.....	42
6.1 Svensk praxis	42
6.1.1 Inledning	42
6.1.2 Rättsfallsreferat	44
6.1.2.1 Kammarrättens dom, mål nr 8489-1997.....	44
6.1.2.2 Kammarrättens dom, mål nr 4719-1998 samt 4720-1998	47
6.1.2.3 Kammarrättens dom, mål nr 6473—6476-1998	48
6.1.3 Några synpunkter rörande rättsfallen	50
6.2 Analys av begreppet värdepappershandel.....	51
6.2.1 Begreppets omfattning.....	51
6.2.2 Krav på regelbunden omsättning?.....	51
6.2.3 Gränsdragning mellan begreppen värdepappershandel och bank- och finansieringsverksamhet.....	52
6.2.4 Allmänt om förmedling av värdepapper.....	53
6.2.5 Förmedling av värdepapper i flera led.....	54
6.2.6 Förmedling, självständig kapitalförvaltning och rådgivning – en avgränsning.....	56
6.3 Några avslutande synpunkter	57
6.3.1 Retroaktivt uttagande av mervärdesskatt.....	57
6.3.2 Begreppet värdepappersrörelse i ett internationellt perspektiv.....	58
7 SLUTKOMMENTAR	59
KÄLLFÖRTECKNING.....	62

FÖRKORTNINGAR

EEG	Europeiska ekonomiska gemenskapen
EES	Europeiska ekonomiska samarbetsområdet
EG	Europeiska gemenskapen
EU	Europeiska unionen
Fi	Finansdepartementet
GML	Lagen (1968:430) om mervärdesskatt
KIS	Kommittén för indirekta skatter
LVR	Lagen (1991:981) om värdepappersrörelse
ML	Mervärdesskattelagen (1994:200)
OTC	Over the Counter
Prop.	Proposition
RF	Regeringsformen
RR	Regeringsrätten
RSV	Riksskatteverket
RÅ	Regeringsrättens årsbok
SAX	Stockholm Automated Exchange
SFS	Svensk författningssamling
SN	Skattenytt
SOU	Statens offentliga utredningar
SRN	Skatterättsnämnden
VAT	Value Added Tax
VPC	Värdepapperscentralen AB

1 INLEDNING

Den svenska kapitalmarknaden har, i likhet med de flesta utländska kapitalmarknaderna, genomgått stora förändringar under de två senaste decennierna. Omsättningen på de olika börserna har ökat lavinartat samtidigt som flera nya marknader vuxit fram. Även antalet aktörer på de olika marknaderna har ökat kraftigt¹, inte minst beroende på att allt fler privatpersoner placerar sina sparpengar på kapitalmarknaden.

Banker och värdepappersinstitut spelar en viktig roll för en väl fungerande kapitalmarknad, genom att de intar ställning som mellanmän mellan säljare och köpare av finansiella instrument. En aktieägare kommer aldrig i direktkontakt med börsen. Han köper eller säljer aktier via sin bank eller värdepappersinstitut. Aktieägaren sedan kan välja att förvara sina aktier på ett värdepapperskonto (vp-konto) hos Värdepapperscentralen eller i en depå hos en bank eller ett värdepappersinstitut.

På senare år har en rad nya värdepappersinstitut etablerats i Sverige. Merparten av svenska värdepappersinstitut är relativt små och saknar medlemskap i SAX-systemet (Stockholm Automated Exchange – Stockholms Fondbörs handelssystem där handel bedrivits sedan slutet av 1980-talet)². Dessa värdepappersinstitut står, som skall framgå nedan, inför vissa speciella problem med anknytning till främst skatterätten.

2 PROBLEMSTÄLLNINGAR

2.1 Inledning

Vid mervärdesbeskattning av värdepappersinstitut är det främst tre problem som uppstår. Två av dem, konflikten mellan ett legalt och ett tekniskt system samt skillnaderna i mervärdesbeskattningen av förvaltningsarvoden, har sin utgångspunkt i konkurrenssituationen mellan värdepappersinstitut. Det tredje an knyter till internationaliseringen av värdepappersmarknaden.

---

¹ För statistik se t ex www.omgroup.com/transaction/statistics.

Nedan skall dessa problem diskuteras mer ingående, men först skall den viktigaste lagstiftningen på området presenteras i korthet.

2.1.1 Den viktigaste lagstiftningen angående mervärdesbeskattning i värdepappersinstitut

Den nya mervärdesskattelagen (1994:200) (ML), som trädde i kraft den 1 juli 1994, föreskriver bl a att värdepappershandel och därmed jämfölig verksamhet är mervärdesskattefri (3 kap. 9§ ML). Vad som utgör värdepappershandel definieras i samma paragraf som omsättning och förmedling av bl a aktier samt förvaltning av värdepappersfonder. I förarbetena till bestämmelsen anges att syftet med lagen var att göra *all* värdepappershandel mervärdesskattefri. Någon närmare definition av värdepappershandel ges i varken ML eller någon lag.

Vilka verksamhetstyper som konstituerar värdepappersrörelse anges i 1 kap. 3§ lagen (1991:981) om värdepappersrörelse (LVR). Bolag, som önskar att bedriva dessa verksamheter och benämna sig värdepappersbolag, måste ansöka om tillstånd hos Finansinspektionen. Förmedling av värdepapper utgör endast en av verksamheterna i bestämmelsen.

2.2 Konflikten mellan ett legal och ett tekniskt system

Ett relativt vanligt problem inom juridiken är nonkonformitet mellan olika lagar som måste tillämpas på en och samma fråga. Sådan nonkonformitet brukar efter hand lösas genom antingen anpassningen av den gamla lagstiftningen eller utfärdandet av en ny lag.

Nonkonformiteten kan bero på bakomliggande motridiga motiv och syften med lagarna eller på att man vid utfärdandet av en ny lag inte uppmärksammat att den (oftast endast till en viss obetydligt del) strider mot en redan befintlig lag och därför inte åtgärdat detta.

Om nonkonformitet mellan olika lagar är ett relativt vanligt problem, så är det ännu vanligare att lagarna föråldras i förhållande till utvecklingen i samhället. IT-lagstiftningen utgör det tydligaste exemplet på detta. Men även inom andra, mindre dynamiska, områden kan utvecklingen leda till att lagar som reglerar dessa kan uppfattas som alltför rigida och föga korresponderande med verkligheten.

---

² Se Finansinspektionens beteckning över svenska värdepappersinstitut på www.fi.se.

I fråga om värdepappersbolag och handel med värdepapper uppstår det ibland en kollision mellan det legala och det tekniska systemet. Skattemyndigheterna har åtminstone tidigare tolkat ML så att förutsättningen för mervärdesskattefrihet för handel med värdepapper var att värdepappersbolaget självt bar ansvar för den slutliga handläggningen av transaktionen. På senare år har det dock blivit mycket vanligt att ett mindre värdepappersbolag förmedlar sina kunders order till ett större värdepappersbolag som effektuerar dessa (se avsnitt 4.6). En sådan verksamhet skulle enligt skattemyndighetens uppfattning vara underkastad mervärdesskatt.

I grunden handlar problemet om vilken tolkningsmetod som skall tillämpas vid tolkningen av 3 kap. 9§ ML. Valet står mellan en subjektrelaterad tolkning och en objektrelaterad tolkning. Ursprungligen var den förra rådande, men de senaste tendenserna inom rättstillämpningen tyder på att den objektrelaterade tolkningsmetoden har vunnit företräde (se mer om detta i avsnitt 5.6.2 samt 6.1.3).

2.3 Internationella aspekter

Det sker en kontinuerlig internationalisering av finansiell verksamhet i allmänhet och värdepappershandel i synnerhet. Man kan med säkerhet säga att konkurrensen mellan olika finansmarknader har ökat kraftigt under senare år. Till följd av den snabba teknikutvecklingen och den globala avregleringen är tillhandahållandet av de finansiella tjänsterna inte längre knutna till ett visst land eller marknad. Om internationaliseringen inte föranleder samordning av nationella lagstiftningar, kommer de nationella skattemyndigheterna få det allt svårare att beskatta värdepappershandel.

Arbetet med att samordna de nationella skattelagarna angående mervärdesbeskattning av värdepappersinstitut har i EU-medlemsländerna styrts av bl a EG:s sjätte mervärdesskattedirektiv. I Sverige har direktivet dels föranlett en anpassning av ML, dels orsakat en attitydförändring hos de svenska domstolarna vad gäller tillämpningen av ML vid mervärdesbeskattning av värdepappersbolags tjänster.

2.4 Mervärdesskatt på förvaltningsarvode

Ytterligare ett problem avseende konkurrenssnedvridning på finansmarknaderna återspeglas i det förhållandet att förvaltningsarvodet i en värdepappers*fond* är mervärdesskattefritt, medan

förvaltningsarvodet i ett värdepappersdepå är mervärdesskattepliktigt (se 1 kap. 3§ punkt 4 LVR samt 3 kap. 9§ 2 st punkt 2 ML; även artikel 13B (d) punkt 6 i EG:s sjätte mervärdesskattedirektiv).

Som kommer att konstateras längre fram i uppsatsen, söker värdepappersinstitut oftast tillstånd för flera olika verksamheter i enlighet med 1 kap. 3§ LVR. Detta för att täcka in så många affärsområden som möjligt. De mindre värdepappersbolagen saknar normalt tillräckliga resurser för att inneha ett eget lager med finansiella instrument eller för att medverka vid emissioner i egenskap av sk marknadsgaranter. Av dessa skäl är det i princip endast tillstånd enligt punkterna 1, 2 och 4 i 1 kap. 3§ LVR (kommissionshandel, förmedlingsverksamhet, förvaltningsverksamhet) som är aktuella för de mindre värdepappersbolagen.

3 DISPOSITION OCH AVGRÄNSNINGAR

Ämnet mervärdesbeskattning i värdepappersinstitut omfattar, som framgått ovan, flera rättsområden, t ex börsrätt, EG-rätt och skatterätt. Det skulle vara för besvärligt att i en uppsats utreda *alla* de problem som uppstår inom de olika områden.

Avsikten med denna uppsats är i första hand att undersöka vad som utgör gällande rätt vid mervärdesbeskattning av flera av de tjänster som tillhandahålls av värdepappersinstitut samt vilka förändringar som har skett beträffande tillämpningen och tolkningen av ML i förhållande till LVR och vilka förändringar kan väntas. Kammarrätten har t ex i sina senaste avgöranden intagit en mer tillmötesgående attityd när det gäller att bevilja mervärdesskattefrihet för värdepappersinstituts tjänster än tidigare. Det kan spekuleras om vad som har föranlett en sådan förändring, men faktum kvarstår att det blir allt svårare för skattemyndigheterna att mervärdebeskatta de tjänster som brukar ingå i ett värdepappersinstituts utbud.

Man kan även skönja en benägenhet att försöka etablera en koppling mellan 1 kap. 3§ LVR och 3 kap. 9§ ML. Bestämmelsen om vad som utgör värdepappersrörelse i LVR är relativt vidsträckt och det skulle naturligtvis vara förmånligt för värdepappersbolag om även tillämpningen av 3 kap. 9§ ML utvidgades så mycket som möjligt. Man kan dessutom

argumentera att det ur rättssäkerhets- och förutsebarhetssynvinkel skulle vara lämpligast att låta LVR *styra över* ML (eller tvärtom).

Uppsatsen har följande disposition. I avsnitt 4 beskrivs värdepappersinstitut och den verksamhet, som dessa bedriver, kallad värdepappersrörelse. Avsnittet ägnas åt att närmare förklara begreppet värdepappersinstitut, redogöra för gällande lagstiftningen och bakgrunden för dess tillkomst. Varje av de tillståndspliktiga verksamheter som bildar värdepappersrörelse enligt LVR har tilldelats ett eget delavsnitt (4.3.2 till 4.3.6). Särskild uppmärksamhet riktas till en speciell typ av tjänster som vanligen ingår i värdepappersinstituts tjänsteutbud, såsom corporate finance-tjänster (avsnitt 4.4). Beskattningen av dessa tjänster vållar inte sällan problem, eftersom de innehåller komponenter som behandlas på olika sätt i mervärdesskatt-hänseende. Slutligen ges en kort inblick i vilka verksamhetsorganisationsformer som kan förekomma i de mindre värdepappersbolagen. Beskrivningen är viktig såtillvida att den belyser vissa ur mervärdebeskattnings synpunkt viktiga skillnader mellan de större och de mindre värdepappersbolagen.

I avsnitt 5 redogörs för undantaget från mervärdesskatt för finansiella tjänster i 3 kap. 9§ ML. Här klargörs syftet med bestämmelsen, redovisas för det arbete som lett fram till undantagets nuvarande lydelse samt ges en överblick över undantagets konstruktion. I samband med det definieras också begreppet finansiell tjänst (avsnitt 5.3), eftersom det utgör en av de viktigaste rekvisiten i bestämmelsen. Den svenska mervärdesskattelagstiftningen har i hög grad påverkats av EG-rätt. I avsnitt 5.5 redogörs därför för undantaget från mervärdesskatt för finansiella tjänster i EG:s sjätte mervärdesskattedirektiv. Den avslutande delen i avsnittet 5 handlar vidare om tolkning och tillämpning av bestämmelsen i 3 kap. 9§ ML.

Avsnitt 6 ägnas åt analys av tillämpningen av undantaget från mervärdesskatt för finansiella tjänster i 3 kap. 9§ ML på värdepappersinstituts tjänster. Den centrala delmomenten i detta avsnitt utgörs av rättsfallsreferaten (avsnitt 6.1.2). Det var nämligen dessa rättsfall som gav upphov till idén att författa denna uppsats. I avsnitt 6.2 analyseras sedan begreppet värdepappershandel. Liksom begreppet finansiell tjänst utgör begreppet värdepappershandel en av de viktigaste rekvisiten i 3 kap. 9§ ML. Avsnittet avslutas med några funderingar kring begreppet värdepappersrörelse i ett internationellt perspektiv.

I avsnitt 7 ges, slutligen, en sammanfattning av uppsatsen och en möjlig lösning på de i uppsatsen behandlade problemen presenteras.

4 VÄRDEPAPPERSINSTITUT

4.1 Begreppet

Värdepappersinstitut är benämningen på företag som är etablerade i Sverige och här yrkesmässigt tillhandahåller vissa tjänster på kapitalmarknaden³, s k värdepappersrörelse. Värdepappersinstituts verksamhet består huvudsakligen i att på olika sätt biträda investerare vid deras kapitalplaceringar samt bistå juridiska personer och stat och kommuner vid kapitalanskaffning. Ofta agerar dessa institut också som självständiga aktörer för att t ex upprätthålla marknader i finansiella instrument (s k market makers).

På den svenska kapitalmarknaden finns det tre olika typer av värdepappersinstitut: svenska värdepappersbolag⁴, svenska bankinstitut som fått tillstånd enligt LVR att driva värdepappersrörelse samt utländska företag som driver värdepappersrörelse från filial i Sverige, oavsett om det utländska företaget hör hemma i ett EES-land eller inte⁵. Företag i EES-länder som erbjuder sina tjänster i Sverige genom filial här eller genom gränsöverskridande verksamhet lyder under sitt hemlands lag och behöver inget särskilt tillstånd i Sverige (2 kap. 3c§ LVR).

4.2 Regelverket

4.2.1 Kort historik bakom tillkomsten av LVR

Före 1991 fanns det i princip en enda viktiga lag som reglerade handel med värdepapper, lag (1979:748) om fondkommission⁶. Fondkommissionärerna hade ensamrätt att yrkesmässigt

---

³ Kapitalmarknad brukar delas in i aktie- och kreditmarknaden. Kreditmarknaden omfattar i sin tur obligations- och penningmarknaden samt marknaden för bankernas in- och utlåning. Som komplement till dessa finns även derivatmarknaden. Andersson, s. 16 samt Afrell m fl, s. 22.

⁴ Värdepappersbolag är alltså ett snävare begrepp än värdepappersinstitut.

⁵ 1 kap. 2§ punkt 4 LVR.

⁶ Vid sidan av lagen fanns en förordning (1987:655) om fondkommissionsbolag och finansbolag. Fondkommissionärernas verksamhet påverkades naturligtvis även av en rad andra lagar, t ex lag (1979:749) om Stockholms Fondbörs och lag (1985:571) om värdepappersmarknad. Se Moberg & Samuelsson, s. 62.

bedriva handel med värdepapper för annans räkning i eget namn, men kunde även agera som marknadsgaranter i OTC-handeln med aktier. Vissa sidoverksamheter (såsom placeringsrådgivning, förvaring samt förvaltning av värdepapper m m) var också tillåtna för att underlätta handeln. Fondkommissionsrörelse var kunde endast bedrivas efter tillstånd från bankinspektionen.

Vid sidan av fondkommissionärer fanns det ett antal aktörer på finansmarknaden som inte var underkastade bankinspektionens tillsyn och tillståndskrav, trots att de bedrev en likartad verksamhet som fondkommissionärer (såsom medverkan vid emissioner av fondpapper på den allmänna marknaden, förvaltning av värdepapper, förmedling av värdepappersaffärer). Behovet av en lag som skulle reglera dessa aktörers verksamhet var uppenbart. I propositionen angav departementschefen således följande skäl till en ny lagstiftning:

”Allmänhetens förtroende torde inte kunna upprätthållas om inte samhället ges möjlighet att ingripa mot en aktör som inte bedriver sin verksamhet på ett tillfredsställande sätt. Därför bör åtminstone sådana aktörer som bedriver yrkesmässig värdepappershandel, förmedling eller annan liknande verksamhet som kan påverka allmänhetens intressen inom handeln stå under det allmännas tillsyn och kunna bli föremål för korrigerande ingripanden från en statlig myndighets sida.

Det bör i likhet med vad som för närvarande gäller beträffande fondkommissionsrörelse krävas tillstånd för att engagera sig i de avsedda verksamheterna.”⁷

Sedan gick departementschefen in för att beskriva de typer av verksamhet som enligt hans uppfattning borde omfattas av en tillståndsplikt. Alla de nämnda verksamheterna har sedermera blivit underkastade tillståndskravet enligt den nya lagen (LVR).

4.2.2 Gällande lagstiftning rörande värdepappersinstitut

Värdepappersinstituts verksamhet regleras i första hand genom lagen (1991:981) om värdepappersrörelse (LVR). LVR är en näringsrättslig lag, d v s reglerar förhållandet mellan det allmänna och enskilda företag.

---

⁷ Prop. 1990/91:142, s. 107.

Lagen överlämnar åt Finansinspektionen att lämna närmare föreskrifter och detaljbestämmelser (se t ex 5 kap. 3§ och 6 kap. 2§ LVR). Värdepappersbolag är dessutom skyldiga att iakttä ett stort antal självregleringsdokument som utfärdats av t ex Stockholms Fondbörs, Näringslivets Börskommitté, Fondhandlareföreningen och Aktiemarknadsnämnden.

Vidare är naturligtvis bestämmelserna i t ex Aktiebolagslagen (1975:1385), lagen (1991:980) om handel med finansiella instrument, lagen (1994:2004) om kapitaltäckning och stora exponeringar för kreditinstitut och värdepappersbolag (samt tillhörande förordningen (1994:2024)), Insiderlagen (1990:1342) och en rad andra lagar tillämpliga i relevanta delar.

4.3 Tillståndspliktiga verksamheter som konstituerar värdepappersrörelse

4.3.1 Inledning

Värdepappersrörelse är verksamhet som består i att yrkesmässigt tillhandahålla vissa i LVR angivna tjänster. I yrkesmässighetskravet ligger att enstaka uppdrag inte kräver tillstånd (längre fram i uppsatsen skall det dock visas att även enstaka förmedling av aktier sannolikt utgör handel med värdepapper enligt ML och är befriad från mervärdesskatt, se avsnitt 6.2.2). Tillstånd att bedriva värdepappersrörelse meddelas av Finansinspektionen⁸ och kan erhållas för följande typer av tjänster:

- 1) handel med finansiella instrument för annans räkning i eget namn,
- 2) förmedling av kontakt mellan köpare och säljare av finansiella instrument eller i annat fall medverkan vid transaktioner avseende sådana instrument,
- 3) handel med finansiella instrument för egen räkning,
- 4) förvaltning av någon annans finansiella instrument,
- 5) garantigivning eller annan medverkan vid emissioner av fondpapper eller erbjudanden om köp eller försäljning av finansiella instrument som är riktade till öppen krets.

Denna uppsats skall koncentreras på punkterna 1, 2 och 4. Nedan följer dock en kort beskrivning av alla ovannämnda tillståndspliktiga tjänster.

---

⁸ För vissa undantag från tillståndsplikten se 1 kap. 1 § 3 st samt 3a-d §§ LVR.

4.3.2 Kommissionshandel (1 kap. 3§ punkt 1 LVR)

Handel med finansiella instrument som ett värdepappersinstitut bedriver i eget namn för annans räkning kallas för kommissionshandel medan själva institutet ofta benämns fondkommissionär. Vid kommissionshandeln blir värdepappersinstitutet inte självt ägare till de finansiella instrumenten, vilket i sin tur betyder att det inte står kursrisken. Utöver LVR skall fondkommissionärer även iaktta bestämmelserna i lagen (1914:45) om kommission.

4.3.3 Förmedlingsverksamhet (1 kap. 3§ punkt 2 LVR)

Förmedlingsverksamhet i LVR:s mening består i att förmedla kontakt mellan köpare och säljare av finansiella instrument eller på annat liknande sätt⁹ medverka vid transaktioner avseende sådana instrument. Värdepappersinstitutet kallas i detta fall ofta för mäklare eller broker. Utmärkande för en mäklare är att han själv inte disponerar över de finansiella instrument han förmedlar och han utsätter sig därför inte (lika lite som en fondkommissionär) för någon kursrisk i sin förmedlingsverksamhet.

En värdepappersförmedlarens verksamhet bidrar till effektivisering och förbättrad likviditet av handel med finansiella instrument dels genom att den skapar fler möjligheter till kombinationsaffärer, dels genom att fondkommissionärernas kundbas breddas. På senare tid har det dessutom blivit mycket vanligt att värdepappersförmedlare anlitas när investerare vill förbli anonyma vid köp eller försäljning av finansiella instrument. Skälet till detta är oftast att man vill undvika kurspåverkan i samband med t ex ett förestående uppköpserbjudande. I stället för att själv köpa aktier i målbolaget innan uppköpserbjudandet offentliggörs, uppdrar det erbjudande bolaget åt en mäklare att köpa aktier på marknaden¹⁰.

4.3.4 Handel för egen räkning (1 kap. 3§ punkt 3 LVR)

Före 1980 hade fondkommissionären en obegränsad möjlighet att handla med värdepapper för egen räkning. Genom fondkommissionslagen 1980 infördes en bestämmelse om handelslager

---

⁹ Här avses bl a förmedling av lån av finansiella instrument. Definitionen omfattar både de fall då lånet förmedlas mellan en långivare och låntagare och de fall då värdepappersinstitutet först lånar aktier i eget namn för att därefter låna ut dem till någon annan (prop. 1990/91:142, s. 109).

¹⁰ Detta utgör inte insiderbrott, trots det faktum att det erbjudande bolaget vet att aktiekursen i målbolaget kommer att påverkas efter det att uppköpserbjudandet offentliggörs (se 7§ punkt 4 Insiderlagen).

som begränsade det totala innehavet av värdepapper¹¹. Den enda begränsningen avseende innehavet av finansiella instrument är i dag relaterad till kravet på värdepappersinstitutets kapitaltäckning.

Den typiska egenhandlaren är en s k marknadsgarant (market maker). Marknadsgaranter ökar värdepappersmarknadens likviditet genom att för egen räkning köpa och sälja olika finansiella instrument. Oftast är ett sådant åtagande inskrivet i det avtal som dessa institut har med en börs eller en emittent. Inkomsterna i rörelsen kommer normalt från en s k spread, d v s skillnaden mellan köp- och säljkurser, eller från avgifter. Det är alltså inte i första hand genom värdetillväxt på de finansiella instrumenten som vinsten skapas.

Det bör observeras att det finns företag som utövar denna verksamhet utan tillstånd enligt LVR¹². Förutsättningen för tillståndsplikten är nämligen att egenhandel bedrivs *yrkesmässigt och har som primära syfte att utföra tjänster åt andra aktörer på marknaden*. Brister detta, är handeln att betrakta som ett bolags normala kapitalförvaltning och omfattas inte av bestämmelserna i 1 kap. 3§ LVR.

4.3.5 Förvaltning av finansiella instrument (1 kap. 3§ punkt 4 LVR)

Förvaltning av finansiella instrument innefattar uppdrag för någon att yrkesmässigt mot betalning eller efter vissa riktlinjer förvalta annans värdepapper. Detta kallas ibland för portföljförvaltning. Uppdraget kan vara utformad så att förvaltaren själv kan bestämma när och vilka omplaceringar skall göras (s k diskretionär förvaltning), men det kan också vara inskränkt till att endast innefatta köp och försäljningar efter uppdragsgivarens order eller medgivande. Förvaltaren är uppdragsgivarens ombud.

---

¹¹ Begränsningen gällde för både fondkommissionärsbolag och banker med fondkommissionstillstånd. Handelslagret begränsades till 10 milj. kr. Gränsen har höjts vid tre tillfällen och är idag 100 milj. kr (prop. 1990/91:142, s. 109).

¹² Det kan t ex vara industriföretag eller försäkringsföretag som i sin finansförvaltning handlar med finansiella instrument. Afrell m fl, s. 184 samt prop. 1990/91:142, s. 110.

4.3.6 Medverkan vid emission av fondpapper och köp eller försäljning av finansiella instrument (1 kap. 3§ punkt 5 LVR)

Tillstånd enligt 1 kap. 3§ punkt 5 LVR krävs för alla former av medverkan vid emissioner och andra erbjudanden som är riktade till en öppen krets¹³. Anledningen till detta är att ett marknadserbjudande, antingen det gäller emission av fondpapper eller annat erbjudande till ett obestämt antal personer att köpa eller sälja finansiella instrument, normalt kräver ett omfattande förberedelsearbete. Detta arbete syftar till att ta fram underlag för bedömning av emissionsvillkoren och utförs i samarbete mellan emittenten och det värdepappersinstitut som medverkar vid emissionen. Emissionsförmedlaren har också till uppgift att granska de uppgifter som emittenten lämnar om sin verksamhet, se till att prospektet är utformat på rätt sätt och att innehållet följer vad som anses vara god sed på marknaden. Förberedelsearbetet kräver således både personella och tekniska resurser samt även viss finansiell styrka hos den som medverkar vid emissionen¹⁴. Genom tillståndskravet kan dessa behov tillgodoses.

Garantigivning i samband med en emission, som är en form av medverkan, kan vara att institutet vid en nyemission lovar att teckna de ”överblivna” aktierna eller obligationerna eller själv teckna hela emissionen för vidare spridning till allmänheten¹⁵. I tillståndet för den som medverkar vid emission eller erbjudanden ingår därför även rätt att förvärva finansiella instrument för egen räkning.

4.3.7 Kombination av flera verksamheter

Ett värdepappersinstitut kan bedriva en eller flera tillståndspliktiga verksamheter. Tillstånd skall då sökas för var och en av dessa verksamheter. Genom lagkonstruktionen ges det en möjlighet för värdepappersinstitut att bli s k ”nischinstitut”. Det är dock viktigt att observera att de tillståndspliktiga verksamheterna ställer olika krav på eget kapital. Det kan vara billigare för ett värdepappersinstitut att vid behov anlita t ex en mäklare än att själv inom institutet skaffa den kompetens och teknisk utrustning som erfordras¹⁶. Dessutom kräver vissa

---

¹³ Med ”öppen krets” avses enligt prop. 1990/91:142 (s. 113) ett obestämt antal personer (se även 2 kap. 1§ LHF). Enligt 4 kap. 18§ ABL skall emissionsprospekt upprättas när vissa bolag eller aktieägare offentliggör eller på annat sätt till en ”vidare krets” riktar erbjudanden att förvärva bl a aktier. Med ”vidare krets” avses ca 200 personer.

¹⁴ Prop. 1990/91:142, s. 112.

¹⁵ Afrell m fl, s. 186.

¹⁶ a s. 187.

kombinationer av verksamheter speciella kostnadskrävande organisatoriska lösningar. Detta till följd av föreskrifterna i bl a Insiderlagen.

4.4 Corporate finance-tjänster

4.4.1 Inledning

De flesta värdepappersinstitut bedriver flera av de tillståndsåpliktiga verksamheter som anges i 1 kap. 3§ LVR. En speciell typ av en sådan integrerad verksamhet utgörs av corporate finance-uppdrag. Eftersom corporate finance-tjänster ofta vållar svårigheter vid mervärdesbeskattningen av värdepappersinstitut, skall i detta kapitel en presentation av tjänsterna ges.

4.4.2 Beskrivning av tjänsterna

Corporate finance-tjänster är en heterogen grupp av tjänster som tillhandahålls av både banker och värdepappersbolag och som underlättar kapitalanskaffningen för företagen. De typiska corporate finance-tjänster utgörs av medverkan vid nyemissioner, börsintroduktioner samt företagsöverlåtelser och företagsförvärv. Även avancerad ekonomisk rådgivning hör hit¹⁷. Eftersom corporate finance-tjänster består av en mängd olika komponenter, kan dem inte enkelt kvalificeras som antingen mervärdeskattepliktiga eller mervärdesskattefria. Det fordras en ingående analys av varje transaktions karaktär.

Ett uppdrag om förmedling av aktier inom corporate finance skiljer sig väsentligt från vanlig aktieförmedling via börsens automatiska handelssystem, SAX. I SAX-systemet finns det tre sätt att få avslut till stånd: automatiskt avslut (s k automatisk matchning), manuell registrering och acceptförfarande¹⁸. Systemet medger inte val av motpart vid transaktionen utan fördelningen av köp- och säljorder sker genom kurs- och tidsprioritering. En mäklare som mottagit en order om köp eller försäljning registrerar denna via sin dator. Därvid anges aktieantal, sort, pris och huruvida ordern gäller köp eller försäljning. Transaktionsparterna (d v s köparen och säljaren) har vägledning av gällande börskurser och börsbolagens officiella

---

¹⁷ För utförlig redogörelse för corporate finance-tjänster se Hultqvist, s. 166ff.

¹⁸ Avslut i börsposter kan ske manuellt eller automatiskt, medan avslut i småposter sker alltid automatiskt. I blockorder-handel sker avsluten manuellt. Afrell m fl, s. 50.

information. Huvudprincipen är att orderna skall sammanföras till avslut genom SAX-orderbok, men vissa affärer får genomföras även vid sidan av orderboken. Vid avslut som sker via SAX-orderbok äger börsombudet inte kännedom om vem som är motpart. Det är först senare som fondbörsen tillkännager börsombudet motpartens identitet. I fråga om affärer utanför systemet (s k efteranmäld affär) är det parterna (eller rättare sagt börsombuden) som inrapporterar affären till börsen.

Av det ovasagda framgår att aktieförmedling via SAX-systemet kännetecknas av hög grad av automatisering och en ringa insats från mäklaren. Uppdraget kan normalt utföras på någon minut. Provisionerna för aktieförmedling i SAX-systemet (s k courtage) är också lägre än provisioner för andra förmedlingstjänster, såsom fastighets-, försäkringsförmedling eller auktioner. Provisionerna för corporate finance är avsevärt högre än vid förmedling i SAX-systemet. Vid corporate finance-tjänster finns inga gällande börskurser. Värdet av det bolag, som skall börsintroduceras, kan inte bestämmas endast utifrån den redan offentliggjorda informationen om bolaget. Inte heller kan en morpart nås och avtal slutas automatiskt. Vid en börsintroduktion måste bolaget presenteras på ett noggrant och utförligt sätt¹⁹ och bolaget och de nyemitterade aktierna måste åsättas ett värde, i avsaknad av börskurser. Av förmedlare som har fått ett corporate finance-uppdrag, krävs alltså en betydande arbetsinsats, främst i form av en grundlig undersökning av det börsintroducerande bolaget och den bransch inom vilken bolaget verkar. Värdepappersinstitut, som medverkar vid en börsintroduktion, hjälper till med att upprätta ett prospekt, vilket kräver omfattande genomgångar av bolagets verksamhet och ekonomiska ställning, detta för att på ett riktigt sätt kunna redovisa bakgrunden och skälen till det offentliga erbjudandet.

Ett syfte med förmedlarens arbete med att presentera bolaget och att åsätta ett pris på aktierna är att finna köpare vid nyemission. Beslut om aktieköp förutsätter naturligtvis att investerarna har fått tillräcklig information om bolaget. Men sådan information anses av lagstiftaren vara minst lika viktig för att undvika *vilseleddande* av potentiella köpare. Följaktligen har i olika lagar och författningar föreskrivits hur förmedling av aktier vid en marknadsintroduktion skall gå till och hur bolaget skall beskrivas i ett prospekt²⁰. Formellt är det utgivaren av fondpappren som svarar för prospektet, men det anses allmänt ingå i corporate finance-

---

¹⁹ Se t ex BCL, NBK:s prospektrekommendation, samt Finansinspektionens föreskrifter om prospekt. Även Börsens Listnings och Registreringskrav.

²⁰ Se t ex 5 kap. 5§ BCL, FFFS 1995:21 och NBK:s rekommendation om prospekt (1999).

uppdraget att upprätta ett prospekt. För potentiella köpare innebär ett värdepappersinstituts medverkan vid en börsintroduktion en kvalitetsstämpel och en garanti att prospektet uppfyller gällande krav samt att rekommendationer har iakttagits och att de åsätta villkoren för erbjudandet därför är rimliga. Brott mot lagar och andra föreskrifter angående prospektansvar beivras bl a med sanktioner från Finansinspektionen.

Corporate finance-tjänster kännetecknas av en omfattande kundbearbetning. Det av värdepappersinstitutet upparbetade kontaktnätet används flitigt för att finna potentiella investerare. Denna kundbearbetning spelar en central roll för corporate finance-uppdrag även så till vida att den ofta påverkar priset på aktierna. Det är nämligen vanligt att priset i erbjudandet är bestämt inom ett visst intervall, och det efterföljande intresset från köparna blir avgörande för det slutliga exakta priset.

Sammanfattningsvis åligger det typiskt sett en förmedlare att vid corporate finance förmedling

- medverka vid framtagande och distribution av prospekt,
- medverka vid fastställande av försäljningspris för aktierna (ofta i två omgångar: först vid ett intervall, sedan det exakta priset) samt vilka kategorier av potentiella investerare bolaget skall rikta sig till,
- medverka vid genomförande av marknadsföring av aktierna, bl a genom sammanträffanden med olika potentiella investerare,
- ta emot köpanmälningar,
- fördela de utbudna aktierna på olika köpare (vid aktieöverteckning), samt
- administrera likvider och leverans av aktierna och svara för anmälan till VPC²¹.

4.4.3 RSV:s skrivelse

RSV har utfärdat en skrivelse avseende hanteringen av corporate finance-frågor, som hittills varit den mest betydelsefulla handlingen i dessa sammanhang i Sverige. Här skall hela skrivelsen därför återges:

”Begreppet corporate finance-verksamhet kan inte anses utgöra ett entydligt begrepp. Sådan verksamhet kan bestå av ett flertal olika tjänster, såsom marknadsundersökningar, företagsvärderingar, juridiska- och ekonomiska konsultationer, upprättande av prospekt,

---

²¹ SRN:s förhandsbesked den 2 november 1999.

genomförande av introduktioner på börsen m m. Det är inte ovanligt att sådana tjänster ibland tillhandahålls på konsultbasis av advokater, auktoriserade revisorer, skattekonsulter m fl och ibland av den egna bankens personal. Oberoende av om sådana i sig skilda tillhandahållanden kan ingå som ett led i en eventuell framtida företagsöverlåtelse, i form av exempelvis aktieöverlåtelse, innebär inte detta att samtliga tjänster är att anse som värdepappershandel och därmed undantagna från skatteplikt enbart av denna anledning. De olika tjänsternas eventuella skatteplikt måste i stället ur mervärdesskattesynpunkt bedömas var för sig.

Av punkt 6 av anvisningarna till 14§ lagen om mervärdesskatt²² framgår att i de fall gemensamt vederlag utgår vid omsättning av varor eller tjänster, av vilka andel inte är skattepliktiga, bestäms beskattningsvärdet genom uppdelning av vederlaget efter skälig grund.

Härav följer att i det fall vederlag utgår måste värdet av de olika tjänsterna bedömas var för sig, för att skatten skall kunna beräknas på ett korrekt beskattningsunderlag. Den från mervärdesskatteplikt undantagna ersättningen som själva aktieöverlåtelse eller förmedlingen betingar, kan då lämpligen jämföras med den courtageavgift som normalt tas ut i samband med handel avseende överlåtelse eller förmedling av aktier.²³

4.4.4 Provision

Ersättning som ett värdepappersinstitut erhåller för utförda corporate finance-tjänster benämns en provision. Detta är en korrekt beskrivning för de fall där förmedlingen sker i eget namn, men för annans räkning (s k kommissionshandel). Det är dock vanligt förekommande att värdepappersinstitutet förvärvar aktierna i eget namn och för egen räkning. Den mest typiska egenhandlaren är en s k marknadsgarant (market maker). En marknadsgarant får sina intäkter i första hand genom att upprätthålla en skillnad mellan aktiernas köp- och säljkurser, s k spread (se avsnitt 4.3.4). De aktier som värdepappersinstitutet förvärvat för egen räkning överlåts alltså senare till den högre säljkursen till dem som anmält intresse att köpa dessa. Denna metod kallas för bought deal och innebär att värdepappersinstitutet tillgodogör sig handelsvinst på aktierna i stället för att uppbära någon särskild provision från bolaget.

---

²² Numera 7 kap. 7§ ML.

²³ RSV:s svar till Bankföreningen 1992-02-14, dnr 26568-91/D29.

Den ovannämnda skrivelsen från RSV förutsätter att ett corporate finance-uppdrag består av särskiljbara tjänster och att det gemensamma vederlaget kan alltså delas upp. Består den erbjudna tjänsten i stället av en huvudtjänst och en eller flera underordnade bitjänster, skall tjänsten i sin helhet ges en korrekt bedömning i mervärdesskattehänseende²⁴.

Hultqvist påpekar att det är svårt att ange vad som är ett normalt courtage för skräddarsydda tjänster:

”Slutligen torde det vara vanskligt att [...] ange vad som är ett *normalt courtage*, eftersom det i varje fall är fråga om skräddarsydda tjänster. Möjligen kan man säga att courtagen normalt varierar mellan 1-5% i fråga om dessa specialtjänster, men då blir det ändå inte någonting över för en eventuell uppdelning mellan värdepappershandel och konsulttjänster, eftersom courtagen i sin helhet är *normalt*. Uttalandet [i RSV:s skrivelse] förefaller emellertid ha uppfattats som att man skall utgå från normalt courtage vid enstaka småposter via SAX-systemet (ca 0,3%), en jämförelse som får den effekten att stora värdepappersaffärer presumeras kunna ske till samma kostnader som den näst intill automatiserade handeln, vilket rimligen måste vara felaktigt.”²⁵

4.5 Värdepappersinstituts sidoverksamhet

4.5.1 Bestämmelsen

Värdepappersbolag får, utöver värdepappersrörelsen, som ett led i den rörelsen, bedriva följande i 3 kap. 4§ LVR angiven sidoverksamhet²⁶:

1. rådgivning i finansiella frågor
2. förvaring av värdepapper
3. mottagande av medel från kunder med redovisningsskyldighet
4. mottagande av kunders medel på konto för att underlätta värdepappersrörelsen
5. kreditgivning mot säkerhet i finansiella instrument samt
6. valutaväxling.

---

²⁴ Jfr RÅ 1996 not 243.

²⁵ Hultqvist, s. 166.

²⁶ Bestämmelsen gäller även ett utländskt företag hemmahörande i ett stat utanför EES som fått ett tillstånd att driva värdepappersrörelse. Förutsättningen för beviljande av tillståndet är att det utländska företaget får bedriva motsvarande verksamhet i sitt hemland. Se 3 kap. 4§ 1 och 5 st LVR.

Kravet på att verksamheten skall ”underlätta rörelsen” innebär att den inte får utvecklas till en fristående verksamhet, utan den måste ha direkt anknytning till kundernas värdepappersaffärer. Tillstånd för sidoverksamheter skall sökas hos Finansinspektionen.

För den här uppsatsen är endast punkterna 1 och 2 relevanta och skall ges en kort kommentar.

4.5.2 Värdepappersförvaring och rådgivning i finansiella frågor

Värdepappersförvaring och placeringsrådgivning utgör hos många värdepappersinstitut en naturlig och underordnad del av de i 1 kap. 3§ LVR nämnda tillståndspliktiga verksamheterna. Med rådgivning i finansiella frågor avses i första hand placering av medel. Men även råd i samband med t ex företagsfinansiering, företagsstrukturella frågor och företagsförvärv, s k corporate finance-verksamhet, omfattas av bestämmelsen (se avsnitt 4.4 ovan). Rådgivning omfattar placering i finansiella instrument när en kund på eget initiativ frågar om råd i enskilda affärer, men inte sådan förvaltning som avses i 1 kap. 3§ punkt 4 LVR då institutet fått i uppdrag av kunden att göra omplaceringar av dennes innehav av finansiella instrument²⁷.

Värdepappersförvaring avser kundernas finansiella instrument. Vid förvaring skall institutet hålla dessa instrument avskilda från sina egna tillgångar (1 kap. 4§ FFFS 1997:36).

4.6 Typisk organisation i ett mindre värdepappersbolag

En mer automatiserad handel med aktier i börsnoterade bolag sker på så sätt att köparen kontaktar en bank eller ett värdepappersbolag, som senare utför ordern i eget lager eller genom SAX-systemet. Denna typ av värdepappershandel är alltid mervärdesskattefri.

På senare år har det blivit vanligt att kunder vänder sig till förmedlare, som har fått tillstånd från Finansinspektionen att bedriva värdepappersrörelse enligt LVR, men som inte uppfyller de speciella krav som ställs för att bli ansluten till SAX-systemet och som därför inte själva kan handla där. Dessa värdepappersbolag brukar ha samarbetsavtal med en bank eller ett större värdepappersbolag, som håller ett eget lager eller utför affärer via SAX-systemet.

---

²⁷ Prop. 1990/91:142, s. 153.

Det mindre värdepappersbolaget tar upp köp- och säljorder från sina kunder och vidarebefordrar dem till det större värdepappersinstitutet, som sedan effektuerar ordena. Det courtage som det mindre värdepappersinstitutets kunder betalar för affären är normalt detsamma som om de skulle betala om de vänt sig direkt till det större värdepappersinstitutet. De båda instituten delar dock sedan courtagen mellan sig genom ett avräkningsförfarande. Det är inte heller ovanligt att samarbetet innebär att kunderna t o m har en depå hos det större värdepappersinstitutet.

Kundernas innehav av värdepapper kan förvaltas antingen i ett depå eller i en värdepappersfond²⁸. Värdepappersbolag erbjuder oftast båda möjligheterna och förvaltningssättet avgörs av innehavsvolymen. Eftersom omfattningen av förvaltningsarbetet i små depåer inte står i rimlig proportion till förvaltningsarvodet, samlas de mindre innehaven av värdepapper i en fond, som sedan förvaltas av värdepappersbolagets mäklare. Stora kunder har däremot allt som oftast egna depåer. Som har framhållits ovan (avsnitt 2.4) är arvodet för förvaltning av en värdepappersfond mervärdesskattefritt, medan arvodet för förvaltning av ett värdepappersdepå är belagt med mervärdesskatt.

Ett värdepappersbolag kan naturligtvis skapa andra former av förvaltning av kundernas värdepappersinnehav. Verksamheten kan utformas så att bolaget skriver ett *förvaltningsavtal* beträffande förvaltningen av kundernas innehav i andra fonder. Arvodet för verksamheten är mervärdesskattepliktigt eftersom det inte är fråga om en förvaltning av en särskild fond. Alternativt kan ett värdepappersbolag skapa *en egen fond* som sedan köper sig in i andra fonder, en s k ”fond i fondmodell”. Kunderna kommer att på så sätt indirekt äga andelar i de fonder som värdepappersbolagets egna fond investerar i. Förvaltningsarvodet i en sådan fond är mervärdesskattefritt i enlighet med 3 kap. 9§ 2 st punkt 2 ML.

---

²⁸ En värdepappersfond är en fond som består av fondpapper och andra finansiella instrument och som bildats genom kapitaltillskott från allmänheten. Till värdepappersfonder räknas t ex aktiefonder, tillväxtfonder, utdelningsfonder, penningmarknadsfonder, obligationsfonder, räntefonder, avkastningsfonder, utlandsfonder, hedgefonder, m m. För utförlig presentation av olika typer av fonder se t ex Andersson, s. 86ff och Tivéus, s. 58f.

5 UNDANTAG FRÅN MERVÄRDESSKATT FÖR FINANSIELLA TJÄNSTER

Värdepappersinstituts huvuduppgift är att tillhandahålla diverse finansiella tjänster och bedriva värdepappershandel. Mervärdesbeskattningen av värdepappersinstitut är beroende av huruvida de tillhandahållna tjänsterna faller under undantagsbestämmelsen i 3 kap. 9§ ML. Det är därför viktigt att tydligt avgränsa de finansiella tjänsterna och värdepappershandeln. Precisering av innebörden av begreppet värdepappershandel är ytterst viktig, inte minst av den anledning att värdepappershandel alltid är mervärdesskattefri.

5.1 Bestämmelsen i 3 kap. 9§ ML

5.1.1 Inledning

Bestämmelsen om undantag från mervärdesskatt för finansiella tjänster återfinns i 3 kap. 9§ ML och har följande lydelse:

Från skatteplikt undantas omsättning av bank- och finansieringstjänster samt sådan omsättning som utgör värdepappershandel eller därmed jämförlig verksamhet.

Med *bank- och finansieringstjänster* avses inte notariatverksamhet, inkassotjänster, administrativa tjänster avseende factoring eller uthyrning av förvaringsutrymmen.

Med *värdepappershandel* förstås

1. omsättning eller förmedling av aktier, andra andelar och fordringar, oavsett om de representeras av värdepapper eller inte, och
2. förvaltning av värdepappersfond enligt lagen (1990:1114) om värdepappersfonder.

Undantaget infördes ursprungligen 1991 och hade då sin motsvarighet i 8§ punkt 3 samt anvisningspunkt 5 till 8§ GML. Det har varit föremål för tre utredningar sedan det infördes, vilket föranledde vissa ändringar av bestämmelsen. Innebörden av undantaget har dock i huvudsak alltid varit detsamma.

I detta avsnitt skall i korta drag redogöras för bakgrunden för undantagets tillkomst.

5.1.2 Syftet med undantaget för finansiella tjänster

Före 1991 års skattereform var finansiella tjänster inte skattepliktiga. Genom skattereformen utvidgades mervärdesskatten till att gälla alla de varor och tjänster som inte var särskilt undantagna.

Kommittén för indirekta skatter (KIS) ansåg, principiellt sett, att finansiella tjänster borde vara mervärdesskattepliktiga. Detta motiverades dels med att ett undantag från mervärdesskatt skulle medföra en konkurrenssnedvridning, dels med att en s k kumulativ effekt skulle uppstå, genom att tjänsten skulle komma att innehålla en dold mervärdesskatt, som inte kan dras av i nästa led, och dels, slutligen, med att undantaget skulle resultera i förlorade skatteintäkter²⁹.

Samtidigt ansåg KIS att tekniska och internationella aspekter förhindrar att finansiella tjänster görs mervärdesskattepliktiga utan en föregående omfattande analys. Med tekniska aspekter syftade man framförallt på hur mervärdesskatt skulle beräknas på ränta³⁰. Med internationella aspekter avsågs den av KIS genomförda analys av EG:s sjätte mervärdesskattedirektiv, där ett motsvarande undantag för finansiella tjänster fanns, samt en studie av internationell utveckling avseende beskattning av finansieringsverksamhet, där flera tendenser pekade på en breddad skattebas på finansieringsområdet. Sammanfattningsvis framhölls följande:

”Den internationella aspekten är främst frågan vilka effekter det skulle få om Sverige som första (och kanske enda) land i Europa införde en sådan beskattning. Vilka effekter får det för vår samordning med EG om de skulle välja att inte mervärdeskattebelägga finansiella tjänster medan vi gör det?”³¹

KIS föreslog därmed att finansiella tjänster undantogs från mervärdesskatt i avvaktan på en utredning.

Departementschefen gjorde samma bedömning och uppdrog åt en särskild utredare att utreda beskattningen av den finansiella sektorn³². Något förslag om utvidgning av mervärdesskattebasen, så att den även skulle omfatta finansiella tjänster, lades inte fram i utredarens betänkande. Motivet till detta var att de skattetekniska svårigheterna med att inordna tjänsterna i den finansiella sektorn under mervärdesskatten var betydande (se avsnitt

---

²⁹ SOU 1989:35, del I, s. 193ff.

³⁰ SOU 1989:35, del I, s. 113f.

³¹ SOU 1989:35, del I, s. 193.

5.3). Den största svårigheten, enligt utredaren, var att identifiera det underlag på vilket den utgående mervärdesskatten skulle beräknas, vilket var en följd av att tjänsterna i den finansiella sektorn inte prissattes på samma sätt som andra varor eller tjänster³³. Utredningen beaktade också att EG:s sjätte mervärdesskattedirektiv i princip undantar finansiella tjänster och försäkringstjänster från den mervärdesskattebas som anses gälla inom gemenskapen.

Senare omarbetning av 8§ punkt 3 GML och dess anvisningspunkt 5 samt ersättande av denna bestämmelse med 3 kap. 9§ ML är att betrakta endast som en teknisk omarbetning. Inga nya allmänna syften tillkom.

Anpassningen av ML till EG-rätten har inte heller föranlett ett något nytt allmänt syfte med 3 kap. 9§ ML, utan bestämmelsen ändrades endast i lagstiftningsteknisk mening. Man har för övrigt ansett att den svenska lagbestämmelsen i 3 kap. 9§ ML var EG-konform, d v s uppfyllde de krav som ställdes i EG:s sjätte mervärdesskattedirektiv.

5.2 Arbetet med utformningen av undantaget i 3 kap. 9§ ML

5.2.1 Utredningsförslaget (KIS)

KIS föreslog att bestämmelsen om ett undantag från mervärdesskatt för finansiella tjänster skulle utformas negativt, såtillvida att man i den räknar upp vad som *inte* utgör bank- och finansieringstjänster. Som angavs i anvisningarna till 8§ GML, skulle uppräknningen dock endast ha ett förtydligande och exemplifierande syfte. I allmänmotiveringen klargjorde KIS vad som menades med finansiella tjänster:

”Med finansiella tjänster avses bank- och finansieringsverksamhet, t. ex. in- och utlåningstjänster, betalningsförmedling och värdepappershandel. Notariatverksamhet och bankfackuthyrning räknas inte hit utan föreslås i likhet med annan rådgivning och förvaring bli mervärdeskattebelagd.”³⁴

Det är viktigt att notera att värdepappershandel utgör *ett exempel* på bank- finansieringsverksamhet i detta förslag.

---

³² Fi 1989:02.

³³ SOU 1990:46, s. 181 ff.

³⁴ SOU 1989:35, del I, s. 192.

Utformningen av lagbestämmelsen och anvisningspunkterna och den allmänna motiveringen tyder på att man försökte definiera vad som utgör finansiella tjänster och inte skapa en gränsdragning mellan mervärdesskattepliktiga och skattefria tjänster.

5.2.2 Lagrådsremissen

Lågrådet hade ansett det nödvändigt att komplettera lagbestämmelsen i 8§ GML med en uppräknning angående värdepappershandel:

”8§ Från skatteplikt undantas...

3) bank- och finansieringstjänster, omsättning eller förmedling av aktie, obligation, skuldebrev, presentkort och annan därmed liknande värdehandling i dess egenskap av rättighetsbärare samt omsättning eller förmedling av fordringar som inte grundar sig på sådan värdehandling.”³⁵

I lagrådsremissen påstods det dock att förslaget överensstämde i sak med kommitténs (KIS) förslag. Det anfördes att förslaget angående omsättning och förmedling av aktie m m var ett förtydligande av KIS förslag och att det korresponderade med dåvarande andra stycket av anvisningarna till 7§. Skatteplikten för notariattjänster omfattade enligt förslaget inte courtageavgifter vid förmedling av värdepapper.³⁶

5.2.3 Propositionen

I propositionen utformades bestämmelsen i enlighet med Lagrådets förslag, samtidigt som det framhölls att den i sak överensstämde med KIS förslag.

Undantaget i 8§ GML fick således följande utformning:

”8§ Från skatteplikt undantas:...

3) bank- och finansieringstjänster samt värdepappershandel och därmed jämförlig verksamhet.

---

³⁵ Prop. 1989/90:111, s. 239.

Anvisningar till 8§:

5. Med värdepappershandel och därmed jämförlig verksamhet avses omsättning och förmedling av aktier, andra andelar och fordringar vare sig de representeras av värdepapper eller ej.

Undantaget för bank- och finansieringstjänster omfattar inte notariatverksamhet, inkassotjänster, uthyrning av förvaringsutrymmen eller finansieringsföretags omsättning av varor som enligt köpeavtal återtagits av företaget.”

5.2.4 Sammanfattning angående utformningen av 8§ punkt 3 GML

I KIS förslag ingick värdepappershandel som en del av bank- och finansieringstjänster. Genom lagrådsremissen och departementsbehandlingen har den däremot fått en närmast sidoordnad ställning i förhållande till dessa tjänster. Anledningen till detta synes ha varit att markera att *all* värdepappershandel skall vara skattefri, oavsett om den gäller pappersbundna eller papperslösa instrument och oavsett om den bedrivs av banks notariat. Det förefaller däremot som att begreppsbildningen och avgränsningen inte ägnades särskilt stor uppmärksamhet under arbetet med lagbestämmelsen. Det kan för övrigt påpekas att formuleringen i lagrådsremissen påminner om undantaget i artikel 13B (d) 5p i EG:s sjätte mervärdesskattedirektiv (77/388/EEG). Att den slutliga formuleringen av bestämmelsen utformades i enlighet med remissen är sannolikt ett led i EG-anpassning.

5.2.5 Nuvarande lydelse av lagbestämmelsen

Sin nuvarande lydelse fick 3 kap. 9§ ML år 1995 vid omarbetningen av mervärdesskattelagen, som genomfördes i syfte att uppnå full EG-konformitet. I samband med detta integrerades anvisningspunkten 5 till 8§ i GML i den nya lagbestämmelsen. Nedan följer en jämförelse mellan den gamla och nya lydelsen av undantaget:

Äldre lydelse i 8§ GML (efter ändringar genom SFS 1991:1755)	Nuvarande lydelse av 3 kap. 9§ ML
8§ Från skatteplikt undantas... 3) bank- och finansieringstjänster samt	3 kap. 9§ 1 st. Från skatteplikt undantas <i>omsättning av bank- och finansieringstjänster</i>

³⁶ Lagrådsremissen, s. 195.

värdepappershandel och därmed jämförlig verksamhet,	samt <i>sådan omsättning som utgör värdepappershandel eller</i> därmed jämförlig verksamhet.
<i>Anv. p. 5 till 8§</i>	
<i>3 st. Undantaget för bank- och finansieringstjänster omfattar inte notariatverksamhet, inkassotjänster, uthyrning av förvaringsutrymmen eller finansieringsföretags omsättning av varor som enligt köpeavtal återtagits av företaget.</i>	<i>2 st. Med bank- och finansieringstjänster avses inte notariatverksamhet, inkassotjänster, administrativa tjänster avseende factoring eller uthyrning av förvaringsutrymmen.</i>
<i>1 st. Med värdepappershandel och därmed jämförlig verksamhet avses omsättning och förvaltning av aktier, andra andelar och fordringar, vare sig de representeras av värdepapper eller ej.</i>	<i>3 st. Med värdepappershandel förstås 1. omsättning och förmedling av aktier, andra andelar och fordringar, oavsett om de representeras av värdepapper eller inte, och</i>
<i>2 st. Med sådan verksamhet förstås också ett fondbolags fondverksamhet enligt 1§ första stycket lagen (1990:1114) om värdepappersfonder.</i>	<i>2. förvaltning av värdepappersfond enligt lagen (1990:1114) om värdepappersfonder.</i>

5.3 Begreppet finansiell tjänst. Definiering och klassificering av finansiella tjänster

Ovan har framgått att inom ramen av den utredning, som tillsattes i januari 1990 med uppgift att företa en genomgripande översyn av mervärdesskattelagen, ansågs det nödvändigt med en särskild utredning rörande beskattning av den finansiella sektorn³⁷. Den av departementschefen förordnade särskilde utredaren blev klar med sitt betänkande i juni 1990. I betänkandet gjorde han ett försök att avgränsa vilka tjänster som omfattas av skattefriheten enligt ML. Han poängterade dock att det är vanskligt att på entydigt sätt definiera vad som menas med den finansiella sektorn. De finansiella tjänsterna i traditionell mening består enligt utredaren i att sammanföra sparare och investerare i ekonomin och sörja för att det finns

³⁷ Fi 1989:02.

effektiva kreditflöden dem emellan. I ett vidare perspektiv kan emellertid också andra tjänster hänföras till den finansiella sektorn, däribland privatekonomisk och juridisk rådgivning³⁸.

Utredaren konstaterade vidare att aktiemarknaden består av en primär- och en sekundärmarknad³⁹. Medan den handel som sker på sekundärmarknaden, åtminstone så länge det direkt rör sig om handel och förmedling av aktier, inte vållar större svårigheter avseende tolkningen av 3 kap. 9§ ML, kan det ibland vara svårt att bedöma huruvida tjänsterna på primärmarknaden, värdepappersförvaltningen samt tjänsterna hos börser, clearinginstitut, brokers, m fl faller under undantaget. Här kan noteras att i betänkandet hänfördes i stort sett alla dessa tjänster till aktiemarknaden och därmed den finansiella sektorn.

Slutligen gjorde den särskilda utredaren ett försök att klassificera de finansiella tjänsterna:

”En finansiell tjänst kan sägas bestå av en eller flera finansiella transaktioner. Dessa transaktioner kan vara av allehanda slag med sinsemellan olika karaktäristika. I en framställning som i första hand avser att diskutera möjligheterna att inordna de finansiella tjänsterna i mervärdesskattesystemet kan transaktionerna lämpligen delas in i följande fyra grupper:

- a) Finansiell intermediering. Med detta begrepp avses de finansiella institutionernas in- och utlåning, in- och utbetalningar av räntor och utdelningar m.m.
- b) Värdepappershandel, dvs. köp och försäljning av värdepapper av alla slag som t.ex. aktier, obligationer, certifikat, optioner och terminer. Till denna grupp hör också handeln med utländska valutor.
- c) Avgiftsbelagd verksamhet, dvs. tillhandahållande av finansiella tjänster mot särskild avgift. Exempel på sådana avgifter är uppläggnings-, förmedlings- och transaktionsavgifter.
- d) Försäkringsverksamhet.”⁴⁰

Eftersom försäkringsverksamhet (d) faller utanför 3 kap. 9§ ML och då värdepappershandel alltid är mervärdesskattefri, skulle resten av bank- och finansieringstjänster enligt denna beskrivning falla inom definitionerna a) och c).

---

³⁸ SOU 1990:46, s. 27; se också avsnitt 5.2.1.

³⁹ En primärmarknad är den del av aktiemarknaden som genom emissioner eller marknadsintroduktioner förser företagen med riskkapital, medan en sekundärmarknad utgörs av den handel som sker med aktier via en marknadsplats och som på så sätt erbjuder en löpande värdering av företagets skötsel och utsikter samt därmed medverkar till en optimal allokering av riskkapitalet. Se SOU 1990:46, s. 31.

5.4 Konstruktionen av 3 kap. 9§ ML

Förre 1991 års reform var varor generellt skattepliktiga, såvida inte undantag från mervärdesskatten gjordes i lagen, medan för tjänster var det tvärtom. De var skattefria om de inte var uppräknade i lagen. Genom reformen 1991 utvidgades mervärdesskattebasen och avsikten var att införa generell skatteplikt för alla varor och tjänster. KIS anförde bl a följande:

”Kommitténs principiella inställning till skattepliktens omfattning bör framgå i ML på så sätt att det i lagen föreskrivs att vara och tjänst är skattepliktig om inte annat anges. För tjänsteområdet innebär detta att den nuvarande uppräknningen av tjänster som omfattas av skatteplikten ersätts med en bestämmelse av motsvarande innehåll som den i ML:s nu gällande lydelse reglerar skatteplikten för varor.”⁴¹

Skattefriheten blev därefter i princip beroende av en undantagsbestämmelse.

Bestämmelsen 3 kap. 9§ ML är således konstruerad på ett sådant sätt att man för mervärdesskattefriheten skall först avgöra huruvida en tjänst ryms inom begreppen bank- och finansieringstjänster eller värdepappershandel. Därefter kan man, så länge det inte är fråga om värdepappershandel, som alltid är mervärdesskattefri, pröva om något undantag i andra stycket är tillämpligt.

Den s k huvudsaklighetsprincipen kan få betydelse vid avgörandet av huruvida en tjänst är skattepliktig eller ej. Dessutom måste det beaktas om en tjänst är mervärdesskattepliktig i Sverige, annan EU-stat eller om tjänsten också berör annan stat som ej är medlem av EU.

Begreppet värdepappershandel är definierat i lagen och man kan inte utvidga definitionen till att omfatta något annat än vad som där uttryckligen anges. I första stycket föreskrivs det dock att även därmed jämförlig verksamhet undantas från skatteplikt. Både den språkliga konstruktionen och lagstiftningshistorien tyder på att detta uttryck syftar på värdepappershandel, inte bank- och finansieringstjänster⁴². Till följd av detta faller även

---

⁴⁰ SOU 1990:46, s. 141.

⁴¹ SOU 1989:35, del I, s. 153.

⁴² Hultqvist, s. 44.

sådant som är jämförligt med värdepappershandel, såsom denna är definierad i tredje stycket, under det mervärdeskattefria området.

5.5 Undantag från mervärdesskatt för finansiella tjänster i EG:s mervärdesskattedirektiv

5.5.1 Inledning

Genom Sveriges inträde i EU den 1 januari 1995, blev man tvungen att iaktta EG:s direktiv vid omarbetningen av gamla och utformningen av nya nationella lagar. Det för uppsatsen är relevanta direktivet är först och främst EG:s sjätte mervärdeskattedirektiv (77/388/EEG), innehållande bestämmelserna angående den harmoniserande skattebasen för mervärdesskatt. Bestämmelsen om undantag från mervärdesskatt på finansiella tjänster återfinns i artikel 13B (d) i direktivet.

5.5.2 Tillämpning av EG:s mervärdeskattedirektiv

5.5.2.1 Direkt effekt

EG:s sjätte mervärdesskattedirektiv ålägger medlemsstaterna att utforma sin mervärdesskattelagstiftning på ett sätt som överensstämmer med skattebasen i direktivet⁴³. I samband med EU-inträde har Sverige gjort en viss omarbetning av sin mervärdesskattelag, som nu anses vara EG-konform. Inte desto mindre kan det ibland uppkomma situationer där ML:s EG-konformitet ifrågasätts. I sådana fall och då direktivet framstår som förmånligare än ML, kan det bli angeläget att åberopa direktivet i stället för ML som stöd för sin sak. Detta förutsätter dock att direktivets artiklar har en s k direkt effekt (d v s artiklarna är ovillkorliga och tillräckligt klara och precisa samt direktivets implementeringsfrist har löpt ut). Att EG:s sjätte mervärdesskattedirektiv har både vertikal och horisontell direkt effekt fastställdes bl a genom rättsfallen *Becker v Finanzamt Munster-Innenstadt*, *Grendel GmbH v Finanzamt für Körperschaften in Hamburg*, *Kloppenburg v Finanzamt Leer*⁴⁴.

---

⁴³ Enligt artikel 249 i Fördraget om Europeiska Unionen är medlemsstaterna bundna av EG-direktiv med avseende på de resultat som skall uppnås, men kan fritt bestämma implementeringsform och tillvägagångssätt för genomförandet.

⁴⁴ Observera att endast vissa punkter i artikel 13B (d) i direktivet har varit föremål för prövning i dessa rättsfall. Allt talar dock att även de övriga punkterna uppfyller krav för direkt effekt, med undantag av punkt 6 i artikeln.

De svenska skattemyndigheterna underlåter dock ofta att beakta EG-direktiven i revisionspromemorior, beslut m m. Skälet till detta är RSV:s promemoria där det framhålls att direktiven behöver beaktas endast i undantagsfall, nämligen då en svensk eller EG-domstol i ett klart fall uttalat att en direktivbestämmelse skall ges företräde framför svensk lagstiftning. Några sådana fall, där EG-domstolen angivit att direktivbestämmelse har direkt effekt, har enligt promemorian inte kommit till RSV:s kännedom⁴⁵. En viss attitydförändring kan dock skönjas på detta område efter EG-domstolens avgörande i *Sparekassernes Datacenter v Skatteministeriet* (mål C-2/95)⁴⁶.

5.5.2.2 Direktivkonform tolkning

Även om ett direktiv saknar direkt effekt är medlemstaternas myndigheter och domstolar skyldiga att så långt som möjligt tolka nationell rätt i ljuset av direktivets syfte och innehåll. Denna princip fastslogs genom avgörandet *von Colson and Kamann v Land Nordrhein-Westfalen*⁴⁷.

I ovannämnda promemoria påstår RSV att EG-konform tolkning inte torde bli aktuell vid skattemyndigheternas handläggning av skatteärenden.⁴⁸ Denna uppfattning strider mot de grundläggande åtaganden som Sverige har mot EU i sin egenskap av en medlemsstat. En helt annan sak att den svenska mervärdeskattelagstiftningen troligen är EG-konform och att den inte leder till en felaktig implementering av EG:s mervärdesskattedirektiv. Det skall dock framhållas att om den enskilde åberopar direktivbestämmelser och det finns fog för kontroll av deras innehåll och tillämpning, skall bestämmelserna beaktas. Dessutom är det inte samhällsekonomiskt att skattemyndigheterna fattar beslut som domstolarna sedan måste ändra. Felaktiga myndighetsbeslut innebär även att staten måste ersätta den enskildes processkostnader i skatteärenden och skattemål⁴⁹.

---

⁴⁵ RSV, promemoria 1996-10-22 angående skattemyndigheternas hantering av frågor avseende EG-rätten (dnr 7809-96/900) s. 4f.

⁴⁶ Se även promemoria upprättat av företagsskattekontoret 7 vid skattemyndigheten i Stockholm 1997-04-07, där det anges att t ex Becker- domen innebär att mervärdesskattedirektivet har direkt effekt.

⁴⁷ Mål 14/83 [1984] ECR 1891.

⁴⁸ RSV:s promemoria 1996-10-22 angående skattemyndigheternas hantering av frågor avseende EG-rätten (dnr 7809-96/900), s. 5.

⁴⁹ Lagen (1989:479) om ersättning för kostnader i ärenden om mål och skatt m m. Se även Hultqvist, s. 55.

5.5.2.3 Skadestånd

I enlighet med EG-domstolens avgörande i fallet Francovich and others v Italy⁵⁰ kan medlemstaterna tvingas att betala skadestånd till den enskilde som lidit skada till följd av att staten inte genomfört direktiv. Den svenska mervärdesskattelagstiftningen är, som har påpekats ovan, troligen EG-konform, varför det är osannolikt att en sådan skadeståndstalan någonsin kan bli aktuell.

5.5.3 Tolkning och tillämpning av undantaget för finansiella tjänster i EG-direktivet

5.5.3.1 Undantagets utformning

Det finns tre olika översättningar av undantaget till svenska som inte är helt identiska. Här nedan presenteras den officiella versionen:

Artikel 13, B. Övriga undantag från skatteplikt

(d) Följande transaktioner:

1. Beviljande av och förhandlingar om krediter och förvaltning av krediter av den person som beviljat kredit.
2. Förhandlingar om och annan befattning med kreditgarantier eller andra säkerheter och förvaltning härav av den som beviljat kredit.
3. Transaktioner och förhandlingar rörande spar- och transaktionskonton, betalningar, överföringar, fordringar, checkar, och andra överlåtbara skuldebrev, med undantag av inkasso och factoring.
4. Transaktioner och förhandlingar rörande valuta, sedlar och mynt använda som lagligt betalningsmedel, med undantag av samlarföremål. Med ”samlarföremål” skall avses guld-, silver- eller andra metallmynt eller sedlar som normalt inte används som lagligt betalningsmedel samt mynt av numismatiskt intresse.

---

⁵⁰ Mål C-6 och 9/90 [1991] ECR I-5357.

5. Transaktioner och förhandlingar med undantag av förvaltning och förvar rörande aktier, andelar i bolag eller andra sammanslutningar, obligationer och andra värdepapper, dock med uteslutande av följande:
  - Handlingar som representerar äganderätt till varor.
  - Sådana rättigheter eller värdepapper som avses i artikel 5.3.
6. Förvaltning av särskilda investeringsfonder såsom dessa definieras av medlemsstaterna.

Direktivet är mer specificerat avseende de tjänster som undantas från mervärdesskatt än motsvarande undantag i 3 kap. 9§ ML (och dess föregångare), även om de flesta tjänsterna i direktivbestämmelsen hör till typiska bank- och finansieringstjänster. Det är dock viktigt att notera att direktivet framhäver att det är omsättningens *inhåll*, och *inte subjektet* som utför tjänsterna, som är av betydelse för undantaget.

5.5.3.2 Något om tolkning av undantaget

Tolkningen av EG-rätt kännetecknas av att den rent språkliga tolkningsmetoden i hög grad kompletteras av den systematiska och den ändamålsenliga tolkningen. Detta gäller bl a vid tolkningen av EG:s sjätte mervärdesskattedirektiv, där mervärdesskattens konstruktion, syften och andra för skattereformen viktiga systematiska principer tillmäts stor betydelse⁵¹.

Liksom i den svenska ML är alla varor och tjänster mervärdesskattepliktiga, såvida omsättningen av en viss vara eller en viss tjänst inte återfinns bland de i direktivet (däribland artikel 13) föreskrivna undantag:

”It is clear from the foregoing that the terms used to specify the exemptions envisaged by Article 13 of the Sixth Directive are to be interpreted strictly since on they constitute exceptions to the general principle that turnover tax is levied on all services supplied for consideration by a taxable person.”⁵²

Bestämmelserna i direktivet skall således i princip tolkas strikt, samtidigt som viss flexibilitet borde tillåtas, eftersom begreppen är allmänt hållna. Tillämpningen av direktivbestämmelserna i andra medlemsländer kan också vara av intresse, eftersom det

---

⁵¹ Mål 348/87 [1989] ECR 1737, Stichting Uitvoering Financiële Acties (Sufa) v Staatssecretaris van Financien. Denna uppfattning har även framlagts i t ex mål C-2/95, Sparekassernes Datacenter v Skatteministeriet.

numera är klart att undantaget från mervärdesskatt för finansiella tjänster har tillmätts direkt effekt⁵³. Denna uppsats skall dock inte behandla tillämpningen av EG:s sjätte mervärdesskattedirektiv i andra stater. Här kan det endast uppmärksammas att medlemsstaterna har valt olika sätt att implementera direktivet i nationell lagstiftning och att olika språkversioner uppvisar olika nyanser.

5.5.4 Tillämpningen av ML i förhållande till EG-direktivet

5.5.4.1 Om undantaget i EG-direktivet är vidare än undantaget i 3 kap. 9§ ML

Konflikten mellan en inhemsk lagbestämmelse och en bestämmelse i undantaget i EG:s sjätte mervärdesskattedirektiv skall i första hand lösas med en långt driven direktivkonform tolkning. Om detta misslyckas, skall direktivbestämmelsen ges företräde, om en sådan tillämpning är till den skattskyldiges fördel. Detta på grund av att bestämmelserna i artikel 13B (d) punkterna 1-5 i EG:s sjätte mervärdesskattedirektiv förefaller ha direkt effekt och skall därför alltid ges företräde till följd av en allmän EG-rättslig princip. Sverige kan även bli skyldig att betala skadestånd till den skattskyldige om man bryter mot bestämmelse i EG-direktivet.

5.5.4.2 Om undantaget i 3 kap. 9§ ML är vidare än undantaget i EG-direktivet

Även i dessa fall skall man i första hand eftersträva en EG-konform tolkning, om en sådan är möjlig. Staten kan däremot inte åberopa direkt effekt av en direktivbestämmelse till sin fördel (och den skattskyldiges nackdel), eftersom det strider mot bl a legalitetsprincipen. Enligt den svenska Regeringsformen får skatt endast tas ut i den mån det följer av föreskrift i lag ("nullum tributum sine lege")⁵⁴. Konflikten uppstår om en tjänst är undantagen enligt 3 kap. 9§ ML, men inte enligt bestämmelse i EG-direktivet, preciserad genom praxis från EG-domstolen, samtidigt som en direktivkonform tolkning inte är möjlig. I sådana fall är man sannolikt skyldig att av konstitutionella skäl medge undantag från mervärdesskatt och sedan

---

⁵² Se Stichting ovan.

⁵³ Se om detta i Hultqvist, s. 64ff.

⁵⁴ Se särskilt 8:3, 8:5 RF. Även 8:7, 8:13 samt 2:10 RF.

ändra lagstiftningen. Om medlemsstaten underlåter att ändra lagstiftningen trots att den står i strid med EG-direktivet, kan den bli föremål för sanktioner från EG:s sida⁵⁵.

5.6 Några tolknings- och tillämpningsaspekter

5.6.1 Inledning

Två frågor behandlas i detta kapitel. Den första frågan är huruvida undantaget i 3 kap. 9§ ML skall tolkas med avseende på det subjekt som tillhandahåller tjänster eller om det är tjänstens karaktär oavsett skattesubjekt som skall vara avgörande vid tolkningen. Den andra frågan är huruvida tjänster som innehåller flera komponenter, som tillhandahållna var för sig skulle utgöra mervärdesskattefria respektive mervärdesskattepliktiga tjänster, skall karaktäriseras och bedömas i mervärdesskattehänseende när de tillhandahålls som ett paket.

5.6.2 Subjekts- eller objektsrelaterad tolkning

5.6.2.1 Svensk praxis

Huruvida subjekts- eller objektsrelaterad tolkningsmetod skall tillämpas vid tolkningen av 3 kap. 9§ ML har prövats i flera fall hos Regeringsrätten⁵⁶. I många av dessa fall har Regeringsrätten endast fastställt Skatterättsnämndens förhandsbesked utan någon egen motivering.

I svensk rättspraxis före EU-inträdet ansåg man den subjektsrelaterade tolkningen vara den mest ändamålsenliga. Skatterättsnämnden gör t ex följande intressanta uttalande i RÅ 1993 not 71:

”Enligt nämndens mening får det mot bakgrund av vad som ovan visats anses framgå att med omsättning och förmedling av aktie, andra andelar och fordringar, vare sig de representeras av värdepapper eller ej, avses tjänster att omsätta och förmedla själva rättighetsbevisen på det sätt som dessa tjänster utgör *typiska inslag i bankers och finansieringsinstituts verksamhet*. Tjänster såsom rådgivning och liknande, vilka visserligen ofta utförs i anslutning till själva omsättningen men ändå är fristående i

---

⁵⁵ Hultqvist, s. 82.

förhållande till denna omfattas inte av undantaget. Detta undantag gäller således inte tjänster som avser placeringsrådgivning och liknande vid värdepappershandel i dess gängse skatterättsliga bemärkelse såsom en yrkesmässig verksamhet inriktad på förvärv och överlåtelser för ett tillgodogörande av de värden som bevisen har.” (*min kurs.*)

Nämnden menar alltså att tjänster skall utgöra typiska inslag i bankers och finansieringsinstituts verksamhet för att vara befriade från mervärdesskatt. I fråga om de i fallet aktuella tjänsterna gör nämnden denna bedömning:

”[...] Att det i bolagets uppdrag ingår att utan vidare direktiv från kunden ge köp- och säljorder till fondkommissionären kan varken ses som omsättning eller förmedling av värdepapper i nu angiven bemärkelse. Enligt nämndens mening har de tjänster som bolaget tillhandahåller i stället närmast karaktär av analys- och rådgivningstjänster. Sådana tjänster är enligt vad som ovan anförts inte undantagna från skatteplikt.”

Av nämndens sekreterares kommentar till några av rättsfallen framgår det att mervärdesskattfrihet förutsätter att tjänsterna tillhandahålls av någon som faktiskt kan anses bedriva bank- eller finansieringsverksamhet, samt att tjänsterna är typiska för sådana instituts verksamhet⁵⁷. Det förefaller dock som om praxis är på väg att ändras.

I RÅ 1996 not 243 verkar Regeringsrätten ha släppt på kravet att bank- och finansieringstjänster endast kan utföras av banker eller finansieringsinstitut. I rättsfallet konstateras att det är svårt att entydligt definiera begreppet finansieringstjänst. Den definition som finns i lagen om kreditmarknadsbolag (egentligen lagen (1992:1610) om finansieringsverksamhet) är begränsad till vad som är tillståndspliktig verksamhet enligt den lagen. Regeringsrätten anser dock att även annan typ av verksamhet kan vara att betrakta som finansiell verksamhet.

5.6.2.2 EG-praxis

Det finns inget som tyder på att skattefriheten för finansiella tjänster enligt artikel 13B (d) i EG:s sjätte mervärdesskattedirektivet är beroende av att tjänsten utföres av några särskilda subjekt. Ett av de viktigaste avgöranden på senare tid är Sparekassernes Datacenter v

---

⁵⁶ T ex RÅ 1992 not 209, 1992 not 210, 1994 not 13.

⁵⁷ Von Oelreich, SN 1994 s. 276f.

Skatteministeriet⁵⁸. En fråga i målet handlade om huruvida det spelade någon roll i mervärdesskattelhänseende om tjänsten utfördes av en finansiell institution eller om en datacentral kunde utföra betalningstransaktioner m m och erhålla skattefrihet för tjänsterna. Parterna i målet var överens om att det avgörande kriteriet för undantaget är *typen av transaktion* som tillhandahållits⁵⁹. EG-domstolen förtydligade:

”The transactions exempted under points 3 and 5 of Article 13B(d) are defined according to the nature of the services provided and *not* according to *the person supplying or receiving the services*. Those provisions make no reference to that person.

The fact that the identity of the person effecting the transactions is irrelevant in determining the transactions exempt under points 3 and 5 of Article 13B(d) is confirmed by points 1 and 2 of Article 13B(d), which refer to ‘the persons granting it’ and to ‘the person who is granting the credit’”.⁶⁰ (*min kurs.*)

EG-domstolens tolkning av EG:s sjätte mervärdesskattedirektiv är således objekts- och inte subjeksrelaterad.

5.6.2.3 Sammanfattande synpunkter

5.6.2.3.1 Tolkningsmetod

Skatteplikten enligt den svenska mervärdesskattelagen är i normalfallet inte subjeksrelaterad, utan avser yrkesmässig omsättning av varor eller tjänster, oavsett vilket subjekt som omsätter varorna eller tjänsterna. I de fall lagstiftaren velat begränsa kretsen skattesubjekt, har visst subjekt eller typ av subjekt uttryckligen angetts i lagen. När det gäller 3 kap. 9§ ML antyder varken lagtexten eller förarbeten att endast vissa subjekt kan bedriva denna typ av verksamhet, utan det är en tolkningsfråga. Visserligen ligger det nära till hands att anta att det är framför allt banker och finansieringsinstitut som tillhandahåller de tjänster som lagbestämmelsen åsyftar. Hultqvist menar dock att en rimligare ståndpunkt med hänsyn till sk nationell konkurrensneutralitet hade varit att definiera bank- och finansieringstjänster

---

⁵⁸ Mål C-2/95.

⁵⁹ Punkten 31 i målet.

⁶⁰ Punkterna 32-33 i målet.

utifrån vad som i sig utgör sådana tjänster och sedan medge skattefrihet för var och en som tillhandahåller dessa tjänster⁶¹.

5.6.2.3.2 Konkurrensaspekter

Roberti urskiljer tre grupper av faktorer som tillsammans och var för sig bidragit till tillkomsten av en den gränslösa finansiella marknaden:

”The first is the unprecedented development in computer technologies and telecommunications systems. This has made possible instant transmissions and appraisal of information and, with it, continuous monitoring of the global market, rapid order execution, and 24-hour screen-based global trading.

The second group of forces includes the process of deregulation of national financial markets induced by the elimination of exchange controls, the relaxation of restrictions to purchase and issue securities and bonds by foreign and other investors, disintermediation, and events such as the October 1987 stock market crash and sectoral difficulties. [...]

Finally, the third driving force is represented by the growing institutionalization of markets, characterized by remarkable shifts, in the shares of trading and ownership distribution of stocks, toward institutions and away from individuals.”⁶²

Under senare år har den finansiella marknaden således förändrats avsevärt till följd av en ökad internationalisering, avregleringar och den dynamiska ekonomiska utvecklingen som bl a föranlett tillkomsten av en mängd nya finansiella instrument. Finansiella företag bedriver numera ofta en sk blandad verksamhet och den tidigare klara avgränsningen mellan olika typer av finansiella tjänster har delvis suddats ut. Alla de aktörer på den svenska finansmarknaden som tillhandahåller finansiella tjänster borde därför rimligtvis påföras en i möjligaste mån neutral mervärdesskatt. Men svenska företag skall även beredas möjlighet att erbjuda finansiella tjänster utomlands på samma villkor som deras utländska kollegor. Det är därför viktigt att skapa och upprätthålla såväl nationell som internationell konkurrensneutralitet på mervärdesskatteområdet. För att citera Kleerup i hans kommentar till RÅ 1994 not 13:

”Normalt är det tjänstens karaktär i sig som avgör om den är skattepliktig eller ej. Det är en viktig ståndpunkt inte minst av konkurrensskäl. Likartade tjänster skall beskattas lika

---

⁶¹ Hultqvist s. 92.

oavsett om de tillhandahålls av olika skattesubjekt. Konkurrensneutraliteten är en grundläggande princip i mervärdesskatten.”⁶³

Skatterättsnämnden har, som påpekats ovan, hittills anlagt ett subjektrelaterat perspektiv på tolkningen av 3 kap. 9§ ML⁶⁴. Detta får både negativa konsekvenser för nationell konkurrensneutralitet och strider mot EG:s sjätte mervärdesskattedirektivet.

5.6.3 Huvudsaklighetsprincipen

En av de grundläggande principerna i skatterätten är en s k huvudsaklighetsprincip. Den innebär bl a att om flera tjänster utförts, som skall behandlas olika i mervärdesskatte-hänseende, skall skatteplikt och skattesats för omsättningen av tjänsterna bedömas utifrån dess huvudsakliga karaktär. Principen bör, enligt RSV:s föreskrifter, användas med stor försiktighet och uppdelning bör sker i de fall då tjänsterna är klart avskiljbara.

På finansområdet finns det numera i princip inga renodlade, icke kunskapskrävande finansiella tjänster kvar. Juridisk och ekonomisk sakkunskap (som är skattepliktig om den utövas utan samband med en finansiell tjänst) är ofta nödvändiga element vid finansiell verksamhet.

Standardiserad värdepappershandel vållar sällan några bekymmer med avseende på huvudsaklighetsprincipen. Det är först och främst klientanpassade, skraddarsydd finansieringslösningar som fordrar högre grad av juridiskt, ekonomiskt, analytiskt och datakompetens. Kostnaden för denna kompetens utgör oftast en underordnad och icke särskiljbar del av den erbjudna finansiella tjänsten, som enbart påverkar prissättningen för tjänsten. Uppdelning av priset kan ske endast i de fall där tjänsterna är *sidoordnade och särskiljbara*⁶⁵.

Ur konkurrensneutralitetssynpunkt är det beklagligt att uttag av mervärdesskatten påverkas av om man köper en finansiell tjänst i sin helhet, med betydande inslag av juridiska och

---

⁶² Roberti, s. 24.

⁶³ Kleerup, SN 1995 s. 374.

⁶⁴ Dock inte i RÅ 1996 not 243.

analytiska underordnade tjänstekomponenter, eller om man köper de juridiska och ekonomiska tjänsterna separat från jurister och revisorer. Mervärdesskatten erläggs troligtvis endast i det senare fallet. En sådan ordning leder, som redan påpekats, till en bristande konsumtionsneutralitet, men detta samtidigt är ett medvetet rättspolitiskt val⁶⁶.

6 ANALYS AV TILLÄMPNINGEN AV 3 KAP. 9§ ML PÅ VÄRDEPAPPERSBOLAGS TJÄNSTER

6.1 Svensk praxis

6.1.1 Inledning

Bestämmelsen i 3 kap. 9§ ML har hittills inte varit föremål för prövning i Regeringsrätten i särskild många fall. Sannolikt beror detta på att bestämmelsen är så ny. För mervärdesbeskattningen av värdepappersbolags tjänster är bl a följande rättsfall från Regeringsrätten intressanta:

RÅ 1993 not 71 (arvode för förvaltning av värdepapper åt annan, utan att förvaltaren samtidigt var fondkommissionär, s k diskretionär kapitalförvaltning, ansågs vara skattepliktigt).

RÅ 1994 not 422 (förmedling av aktierna i ett börsbolag utgjorde ej skattebefriad värdepappershandel, när förmedlingen ombesörjdes av ett fåmansbolag, som hade till uppgift att äga och förvalta värdepapper och som i huvudsak drev handel med värdepapper för egen räkning).

RÅ 1996 not 84 (verksamhet som bestod i att förmedla eller anvisa köpare av aktier, som var under tvångsinlösen, bedömdes som informationsverksamhet (ej värdepappershandel) och var därför skattepliktig för mervärdesskatt).

I samtliga ovannämnda rättsfall (som för övrigt är förhandsbesked) har Regeringsrätten gått på Skatterättsnämndens linje utan någon utförligare egen motivering. Skatterättsnämndens avgöranden utgör sålunda ett viktigt komplement till Regeringsrättens domar vad gäller

---

⁶⁵ Jfr Skatterättsnämndens anförande i RÅ 1993 not 71: ”Tjänster såsom rådgivning och liknande, vilka visserligen ofta utförs i anslutning till själva omsättningen *men ändå är fristående* i förhållande till denna omfattas inte av undantaget.” (*min kurs.*)

tolkningen av undantaget för finansiella tjänster. Följande förhandsbesked från Skatterättsnämnden är intressanta beträffande värdepappershandel:

Skatterättsnämndens förhandsbesked 1997-01-23 (en banks förmedling av krediter till ett kreditmarknadsbolag, genom att antingen själv eller tillsammans med kreditmarknadsbolaget fatta beslut om beviljande av krediten, ansågs vara en mervärdesskattefri finansiell tjänst).

Skatterättsnämndens förhandsbesked 1997-08-05 (undantaget från skatteplikt i 3 kap. 9§ ML var inte tillämpligt på den tjänst som en koncerns internbank skulle tillhandahålla koncernen. Tjänsten påminde i allt väsentligt om en analys- och rådgivningstjänst och var till sin karaktär av samma slag som de förvaltningstjänster som utgör notariatverksamhet. De inslag i verksamheten som utgjorde (mervärdesskattefri) värdepappershandel framstod som underordnade led i tillhandahållandet av den avtalade förvaltningstjänsten.

Följaktligen ansågs tjänsten i sin helhet skattepliktig.)

Skatterättsnämndens förhandsbesked 1999-11-02 (för att på bästa sätt utföra ett uppdrag avseende aktieförmedling i samband med en marknadsintroduktion, tillhandahöll bolaget även en rad andra tjänster som inte i sig efterfrågats av uppdragsgivaren. Dessa tjänster ansågs vara underordnade förmedlingstjänsten. De tillhandahållna tjänsterna utgjorde enligt nämndens uppfattning en enda förmedlingstjänst som var befriad från mervärdesskatt.)

Under de senaste åren har ett antal ärenden rörande begreppet handel med värdepapper kommit att prövas i domstol. Det kännetecknande för dessa ärenden är en viss attityd-förändring hos domstolarna i fråga om tolkning av undantaget i 3 kap. 9§ ML. Medan kammarrätten gick på skatterättsnämndens linje i ett av de nedan refererade målen har man i de senare fallen försökt att visa mer flexibilitet vad gäller undantagets tillämpningsramar. Samtliga ärenden har överklagats till Regeringsrätten som väntas ta upp dem till prövning inom kort⁶⁷. Eftersom utgången i dessa rättsfall är av stor betydelse och relevans för resonemanget i den här uppsatsen, skall tre av dem refereras nedan.

---

⁶⁶ Hultqvist, s. 98.

⁶⁷ Under arbetet med uppsatsen har en av kammarrättens domar (mål nr 6473--6476-1998) blivit slutligen avgjord genom att Regeringsrätten vägrat prövningstillstånd. Se mer om detta under respektive rättsfallreferat.

6.1.2 Rättsfallsreferat

6.1.2.1 Kammarrättens dom, mål nr 8489-1997

Omständigheterna i målet var följande. Skattemyndigheten beslutade att påföra Börsinsikt Broker i Stockholm AB (bolaget) utgående mervärdesskatt med motiveringen att det av bolaget bedrivna förmedlingsverksamheten inte omfattades av undantaget från skatteplikt. Bolagets huvudsakliga verksamhet bestod i att för kunders räkning handla och förvalta värdepapper. Då bolaget saknade tillstånd att handla med finansiella instrument för andras räkning i eget namn, hade kundernas slutliga köp och försäljningar av värdepapper handhåfts av två andra större värdepappersinstitut. Bolaget hade ett avtal med dessa värdepappersinstitut (fondkommissionärer), där det stadgades att bolagets ersättning för kundförmedlingen skulle utgöras av 50% av det courtage som fondkommissionärerna debiterat kunderna.

I sitt anförande konstaterar skattemyndigheten först att förmedlingstjänster är skattepliktiga enligt ML, oavsett om de avser mervärdesskattepliktig eller mervärdesskattefri vara eller tjänst. Med åberopande av flera förhandsbesked och vissa doktrinuttalanden drar skattemyndigheten vidare den slutsats att:

”...det endast är själva transaktionstjänsten som omfattas av undantaget från skatteplikt. Förmedlingen skall således vara *direkt kopplad till den slutliga omsättningen* för att undantaget skall gälla. Dessa villkor anser myndigheten uppfylla endast för de tillståndspliktiga transaktioner som avser handel med finansiella instrument för annans räkning i eget namn, sådan handel för egen räkning samt förmedling av finansiella instrument där *den slutliga transaktionen handläggs av förmedlaren ifråga.*”⁶⁸ (min kurs.)

Bolagets verksamhet klassificerar skattemyndigheten som endast skattepliktig anvisning av köpare/säljare till de större fondkommissionärsföretagen. Detta trots att avräkningsdokument ställs ut av bolaget och att vederlaget benämns courtage. Sedan gör skattemyndigheten följande viktiga uttalande:

”Att enbart vara en länk i värdepappershandeln enligt terminologin i lagen om värdepappersrörelse (1991:981), dvs då verksamheten i något avseende avser handel och

---

⁶⁸S. 3 i målet.

tjänster på värdepappersmarknaden, medför således inte i sig att tillhandahållna tjänster är undantagna skatteplikt.⁶⁹

Skattemyndigheten anser att de större fondkommissionärerna formellt sett övertagit bolagets kunder och att ersättningen till bolaget ursprungligen grundas på att bolaget förmedlar kunder till dem. Det är enligt skattemyndigheten således mycket tveksamt att ersättningen till bolaget, såsom framgår av avtalen med fondkommissionärerna, grundas på de servicetjänster som bolaget utför åt kunderna, såsom investeringsrådgivning, research inför placeringsbeslut, orderläggning m m. Även om så var fallet är dock sådana tjänster i mervärdesskattehänseende att anse som skattepliktiga förvaltningstjänster.

Bolaget överklagade skattemyndighetens beslut och yrkade att verksamheten endast avsåg skattefri förmedling av värdepapper. Till stöd för sin talan anförde bolaget följande.

Först och främst åberopar bolaget förarbeten till gamla mervärdesskattelagen (GML), där departementschefen ansåg att i princip hela värdepappershandeln var undantagen från mervärdesskatt (se avsnitt 5.2.4). Sedan argumenteras det mot den subjektorienterade tolkning av ML som skattemyndigheten dittills har tillämpat. Bolaget menar att det inte finns någon avgörande skillnad för en kund att anlita bolaget i stället för en bank eller en fondkommissionär, särskilt eftersom kunden betalar lika stort courtage som om han hade vänt sig direkt till t ex en fondkommissionär. För att konkurrens skall kunna upprätthållas på marknaden måste kunder kunna välja fritt mellan de förmedlingsuppdrag som tillhandahålls av olika aktörer. Med diverse argument avfärdar bolaget vidare de rättsfall och förhandsbesked som skattemyndigheten åberopat i sitt anförande.

Bolaget avvisar vidare skattemyndighetens uppfattning om att förmedling av finansiella instrument är mervärdesskattefri endast i de fall då förmedlarens verksamhet består i att sammanföra säljare och köpare, eftersom den saknar stöd i såväl lagtext som förarbeten och praxis. För det fall att denna uppfattning ändå skulle anses som korrekt menar bolaget att dess verksamhet är att betrakta som sådan skattefri förmedling av finansiella instrument. Fondkommissionärernas medverkan i förmedlingen är i praktiken reducerad till att genomföra transaktionen mekaniskt utan någon som helst aktiv förmedling. Någon kontakt mellan

---

⁶⁹S. 3 i målet.

kunden och fondkommissionären förekommer inte och det är därför felaktigt, menar bolaget, att beskriva verksamheten som förmedling av sådan kontakt.

Bolaget påpekar även att det har ansvaret för att avtalade transaktionen genomförs. Att viss rådgivning och information tillhandahålles i samband med förmedling av värdepapper är ett naturligt underordnat led i förmedlingsverksamhet skall betraktas som säljfrämjande åtgärder. Någon mervärdesskatt skall inte utgå på dessa tjänster, eftersom även banker och fondkommissionärer är befriade från mervärdesskatteplikt för liknande tjänster. Till stöd för detta ståndpunkt åberopas ett förhandsbesked (RR 1995-03-22, mål nr 2212-1994).

Till slut åberopas EG:s direktiv om investeringstjänster inom värdepappersområdet (93/22/EEG) av vilket framgår att förmedling av värdepapper bör ses som en integrerad tjänst, där det är *upptagande av order* som kräver tillståndsplikt. Bolagets verksamhet består just i att uppta order avseende olika finansiella instrument. Att bolaget inte verkställer orden genom att upprätta försäljningsnota bör inte ha någon betydelse.

Kärnpunkten i bolagets argumentation utgörs således av en uppfattning att begreppet förmedling av värdepapper i ML bör ges samma innebörd som förmedlingsbegreppet i LVR. Bolaget anför:

”Bolaget har Finansinspektionens tillstånd enligt sistnämnda lag [LVR] för förmedling av kontakt mellan köpare och säljare av finansiella instrument. Enligt lagen om värdepappersrörelse bedriver alltså bolaget en verksamhet som består i förmedling av värdepapper och enligt mervärdesskattelagen är sådan verksamhet undantagen från skatteplikt.”⁷⁰

Som har framgått ovan, tillbakavisas detta ståndpunkt av skattemyndigheten med all bestämdhet.

Både länsrätten och kammarrätten gick på skattemyndighetens linje och ansåg att bolagets verksamhet inte utgjorde sådan verksamhet som är undantagen skatteplikt enligt 3 kap. 9§ ML⁷¹. Kännetecknande för båda avgörandena är att domskälen är ytterst kortfattade. Länsrätten meddelar helt enkelt att den godtar skattemyndighetens redovisade skäl och

---

⁷⁰ S. 2 i kammarrättsdomen.

⁷¹ Här kan påpekas att länsrätten avgörande baseras på GML, medan kammarrätten tillämpar den nya ML. I sak gör det dock ingen skillnad.

uppfattning i frågan, medan kammarrätten slår fast, utan någon närmare motivering, att bolagets verksamhet inte kan anses utgöra mervärdesskattebefriad värdepappershandel.

6.1.2.2 Kammarrättens dom, mål nr 4719-1998 samt 4720-1998

Omständigheterna i målet var likartade som de i det ovanredovisade målet. Klagande, Novitus Kapitalförvaltning AB (bolaget), bestred skattemyndighetens beslut att påföra mervärdesskatt samt skattetillägg på de grunderna att bolaget funnits bedriva en mervärdesskattepliktig verksamhet.

Bolaget, som haft ett avtal med en fondkommissionär, har förmedlat aktier till utomstående kunder. Av avtalet framgår att bolaget dels skall anvisa sina kunder att etablera depåer för sina värdepapper hos fondkommissionären, dels verka att för dessa kunder företar alla sina affärer avseende finansiella instrument genom denne. För kundförmedlingen erhåller bolaget bl a 40% av det courtage som fondkommissionären debiterat kunderna. Ersättningen baserar sig på varje förmedlad köp- eller säljorder och inte på antalet av bolaget förmedlade kunder.

Även i detta fall hävdar skattemyndigheten att mervärdesskattefri förmedlingstjänst kan anses föreligga först när ett bolag svarar för att det aktuella köp- eller säljuppdraget utförs på börs eller finner motparten och medverkar till affärslut.

I sitt anförande erinrar bolaget först att det i förarbetena till ML inte närmare har angivits vad som anses utgöra skattefri förmedling av värdepapper. Bolaget hänvisar vidare till Jan Kleerups kommentar till rättsfallet RÅ 1994 not 13, där han menar att den som agerar som förmedlare ingår ett i princip nödvändigt moment i värdepappershandeln. Eftersom bolaget har fullmakt från sina kunder att gentemot fondkommissionären köpa och sälja finansiella instrument för kundernas räkning, drar bolaget den slutsats att det bedriver förmedling av värdepapper. Bolaget intar en mellanmansställning mellan kunden och fondkommissionären och ser till att de sluter avtal. Även i detta rättsfall försöker bolaget göra gällande kopplingen mellan 1 kap. 3§ LVR och 3 kap. 9§ ML.

I sina domskäl hänvisar länsrätten till RÅ 1993 not 71. I det rättsfallet kunde ett bolag inom vissa ramar besluta om köp och försäljning av värdepapper, men de verkställdes av en fondkommissionär. Skatterättsnämnden konstaterade att endast det sistnämnda utförde själva

transaktionstjänsten och att de tjänster som bolaget tillhandahöll kunde därför varken ses som omsättning eller förmedling av värdepapper, utan hade närmast karaktär av mervärdesskattepliktiga analys- och rådgivningstjänster. Med en i princip likalydande motivering avslår länsrätten bolagets talan också i det aktuella målet⁷².

Kammarrätten finner däremot att det från mervärdesskattesynpunkt inte kan anses föreligga hinder mot att värdepapper förmedlas genom flera led köpare och säljare. Bolagets verksamhet utgör alltså en sådan förmedling av aktier som är undantagen mervärdesskatteplikt.

6.1.2.3 Kammarrättens dom, mål nr 6473—6476-1998

Parterna i detta rättsfall var Aktiespararnas Investerings AB (bolaget) och skattemyndigheten. Bolaget yrkade ändring av skattemyndighetens beslut att påföra mervärdesskatt på bolagets förmedlingstjänster. Även i detta fall fanns det ett avtal mellan bolaget och en större fondkommissionär om förmedling av kundernas order samt courtagedelning. Handelsverksamheten skedde i två steg. I det första steget sålde fondkommissionären aktier till bolaget och ställde ut avräkningsnota. I det andra steget sålde bolaget aktier till sina kunder och ställde ut avräkningsnotor till dessa. Bolaget handlade aldrig för egen räkning. Förhållandet mellan bolaget och fondkommissionären var, enligt det förstnämnda, jämförbart med ett kommissionärsförhållande där bolagets omsättning, som kommissionär, borde bedömas på samma sätt som kommittentens (fondkommissionärens) omsättning, eftersom två omsättningar var för handen. Bolagets argumentering i målet skiljer sig en del från de andra bolagens i ovanrefererade rättsfallen och förtjänar därför en utförligare kommentar.

Med hänvisning till Skatterättsnämndens förhandsbesked från den 8:e november 1996 konstateras det att det är transaktionens karaktär och inte det subjekt som verkställer denna som skall avgöra huruvida mervärdesskatten skall utgå. Om en transaktion kan betecknas som förmedling av värdepapper, är den således skattefri. Vidare fastslås det att förmedling kan föreligga utan att medlemskap i någon lagreglerad marknadsplats föreligger. Skattemyndighetens tolkning att utförande av den skattefria transaktionstjänsten förutsätter krav på medlemskap i Stockholms Fondbörs, med datatekniska möjligheter för denna

---

⁷² Även här grundas länsrättens avgörande på GML.

transaktion, saknar enligt bolaget stöd i såväl lagtext som förarbeten och praxis. Tvärtom, pekar både RÅ 1995 ref 9 och EG-domstolens dom i mål C-2/95 på att börsmedlemskap inte skall tillmättas någon betydelse vid bedömandet av huruvida en tjänst omfattas av undantaget från mervärdesskatt.

Bolaget menar vidare att det inte förekommit någon kundförmedling till den större fondkommissionären. Kunderna saknade kännedom om förekomsten av ett avtal mellan bolaget och fondkommissionären. Vad gäller ersättningen menar bolaget att det inte var ersättning för en förmedlingstjänst utan en i efterhand erhållen rabatt på courtaget vilken betecknats courtagedelning. Eftersom kontakten med kunden i princip bestod endast i översändandet av avräkningsnota, bestrider bolaget att några rådgivnings- eller analystjänster tillhandahållits.

Skattemyndigheten avvisar alla bolagets argument. I fråga om EG-domstolens dom i mål C-2/95 poängterar skattemyndigheten att domstolen fastslog att tjänsterna, för att vara undantagna från mervärdesskatt, måste, oavsett hur och av vem de utförs, syfta till att överföra medel och medföra rättsliga och finansiella förändringar. Myndigheten anser att sådana förändringar kan endast utföras av den som utför själva transaktionstjänsten (i det aktuella fallet den större fondkommissionären).

Länsrätten konstaterar att begreppet förmedling inte är entydligt i mervärdesskattens sammanhang. Allmänt bör krävas något mer än en ren kundförmedling, närmare bestämt att förmedlaren medverkar aktivt i en transaktion. Sedan anförs följande:

”Det är länsrättens bedömning att det från mervärdesskattesynpunkt *inte kan anses föreligga några hinder mot att värdepapper förmedlas genom flera led köpare och säljare.* Detta torde snarare vara vanligt förekommande vid aktiehandel, varför det knappast kan ha någon betydelse att ytterligare en förmedlare förs in i kedjan. Ifrågavarande verksamhet, att till värdepappersinstitut inge köp- och säljordrar från kunder med vilka den ursprunglige förmedlaren själv har kontakt varvid aktivitetskravet får anses uppfyllt, skall därför kvalificera sig som mervärdesskattefri värdepappershandel eftersom syftet härvid är att överföra medel samt genomföra rättsliga och finansiella förändringar.”⁷³ (*min kurs.*)

---

⁷³ S. 5 i länsrättens dom.

Kammarrätten, ditt skattemyndigheten överklagat, avslår dess talan med i princip identiska domskäl som länsrättens.

Fallet överklagades vidare till Regeringsrätten, som under uppsatsens skrivtid avslog ansökan om prövningstillstånd. Därmed står kammarrättens dom fast.

6.1.3 Några synpunkter rörande rättsfallen

Eftersom alla ovannämnda rättsfall har överklagats till Regeringsrätten är det ännu för tidigt att dra en slutsats om att förmedling av värdepapper genom flera led är mervärdesskattebefriad. Trenden, och särskilt det faktum att det sista rättsfallet just blivit slutligen avgjort till bolagets förmån, pekar dock, som framgått ovan, i denna riktning. I det första målet förlorade bolaget sin talan i både länsrätten och kammarrätten, medan i det andra och tredje gick kammarrätten på bolagens linje. Bolagens argument om de mest ändamålsenliga nya tekniska lösningarna, fri konkurrens mellan olika aktörer på marknaden, EG-konformitet och, framför allt, avsaknad av kravet i lagtext om aktivt medverkan i den slutliga transaktionen som förutsättning för mervärdesskattefrihet, förefaller ha vunnit gehör hos domstolarna. För det fallet att Regeringsrätten dömer till bolagens favör även i de två återstående överklagade rättsfallen, blir nästa steget att försöka samordna ML och LVR för att i fortsättningen undvika liknande tvister.

Det har nämligen framförts åsikter om att då ett värdepappersbolag väl erhåller tillstånd från Finansinspektionen att driva värdepappersrörelse (värdepappershandel), skall det inte beläggas med mervärdesskatt, oavsett hur bolaget väljer att organisera sin verksamhet (t ex oberoende av outsourcing).

Läser man definitionen om tillståndspliktiga verksamheter i 1 kap. 3§ LVR finner man en indirekt definition på vad värdepappershandel är. Svensk rätt saknar, som har nämnts tidigare, en utförlig och klar definition av detta begrepp. Genom refererade rättsfall har kammarrätten och skattemyndigheterna försökt att klargöra begreppets innebörd. Anlägger man ett subjektsperspektiv på begreppet blir den viktigaste frågan vilka rekvisit som ett subjekt måste förfoga över för att det skall anses bedriva värdepappershandel. Följande moment kan vara avgörande:

- huruvida värdepappersinstitutet erhållit ett eller flera tillstånd enligt 1 kap. 3§ LVR,
- huruvida värdepappersinstitutet är ett borsmedlem och *bedriver direkt* handel med värdepapper, eller
- huruvida värdepappersinstitutet har en *möjlighet* att bedriva direkt handel med värdepapper.

I sina senare avgöranden har kammarrätten i princip slagit fast att man skall tillämpa en objektstolkningmetod vid bestämmande av vad som utgör värdepappershandel. Dessutom fäster man betydligt mindre vikt vid huruvida värdepapperstransaktioner utförs direkt av värdepappersbolaget eller om kundernas order effektueras först efter förmedling i flera led.

6.2 Analys av begreppet värdepappershandel

6.2.1 Begreppets omfattning

Inom begreppet värdepappershandel faller handel med aktier och aktierelaterade instrument som är noterade vid en bors eller annan marknadsplats. Även kreditmarknadens instrument, liksom olika former av marknadsnoterade derivat, hör hit. Värdepappersmarknaden kännetecknas av en stor flexibilitet, där nya marknadsplatser samt nya finansiella instrument ständigt skapas. Även dessa omfattas naturligtvis av begreppet. Här kan erinras att uttrycket i 3 kap. 9§ ML ”värdepappershandel och därmed jämförlig verksamhet” avser sådana rättigheter som omsätts på värdepappersmarknaden, *oavsett* om de fysiskt representeras av ett papper eller ingår i de olika papperslösa kontobaserade systemen.

6.2.2 Krav på regelbunden omsättning?

Frågan huruvida det föreligger krav på regelbunden omsättning av värdepapper på marknaden för att skattefrihet enligt 3 kap. 9§ ML skall kunna inträda aktualiserades i RÅ 1994 not 422. I det fallet ansågs provision för förmedling av aktierna i ett borsbolag mervärdesskattepliktig. Rättsfallet gällde emellertid primärt frågan om annan än banker och finansieringsinstitut kunde medverka vid förmedling av aktier samt huruvida uppdraget att finna en köpare till ett bolag var en aktieförmedling eller en fristående konsulttjänst.

3 kap. 9§ ML kan inte tolkas på annat sätt än som att *varje* omsättning eller förmedling av en aktie m m utgör värdepappershandel. Det finns nämligen inga krav på omsättningens regelbundenhet i bestämmelsen och en sådan begränsning skulle därför komma i konflikt med legalitetsprincipen⁷⁴.

Inte heller punkt 5 i artikel 13B (d) i EG:s sjätte mervärdesskattedirektiv ger fog för en sådan begränsning av mervärdesskattefrihet:

”It is undisputed that the transactions in shares and other securities covered by point 5 of Article 13B(d) of the Sixth Directive, which excludes only management and safekeeping of securities, include transactions on the market in marketable securities.

Furthermore, trade in securities involves acts which alter the legal and financial situation as between the parties and are comparable to those involves in the case of a transfer or a payment.”⁷⁵

6.2.3 Gränsdragning mellan begreppen värdepappershandel och bank- och finansieringsverksamhet

Av förarbetena till 3 kap. 9§ ML framgår det att uttrycket värdepappershandel i första hand avser handeln på andrahandsmarknaden. Således är det oklart huruvida tjänster som hänför sig till emission av värdepapper eller börsintroduktioner och som betraktas som en del av värdepappersmarknadens primärmarknad skall karaktäriseras som finansieringsverksamhet eller värdepappershandel. Dessa tjänster erbjuds ju i samband med långivning och tillskjutande av aktiekapital vid emissioner.

Hultqvist menar att primärmarknaden i fråga om emission av skuldebrev (t ex statskuldsväxlar och statsobligationer) bör betraktas som finansieringsverksamhet (eftersom värdepappersinstitut först förvärvar en fordran som de senare överlåter till andra, d v s ett borgenärsbyte), men även värdepappershandel i vidare mening, medan andrahandsmarknaden består av mer renodlad värdepappershandel⁷⁶.

---

⁷⁴ Jfr dock Skatterättsnämndens förhandsbesked den 8 november 1996: ”En enstaka förmedling av samtliga aktier i ett företag får i allt väsentligt anses vara att bedöma som en konsulttjänst i samband med en företagsöverlåtelse och utgör därför inte en sådan värdepappershandel i form av förmedling av aktier som avses i den aktuella undantagsbestämmelsen [3 kap. 9§ ML].” Detta är en felaktig tolkning av bl a RÅ 1994 not 422.

⁷⁵ Mål C-2/95 Sparekassernes Datacenter v Skatteministeriet punkterna 72-73.

Efter det att de emitterade skuldebrev givits ut på marknaden upprätthåller värdepappersinstituten normalt en andrahandsmarknad. Likviditeten i de utgivna instrumenten ökas genom att värdepappersinstituten iklär sig rollen som marknadsgaranter och kontinuerlig ställer olika köp- och säljpriser.

De båda marknaderna är nära sammanbundna med varandra, vilket försvårar gränsdragningen mellan bank- och finansieringstjänster och värdepappershandel. Köp på primärmarknaden och vidareförsäljning på andrahandsmarknaden kan ske inom en mycket kort tidsperiod och t o m vara förutsatt av det värdepappersinstitut som tecknar en viss post skuldförbindelser⁷⁷.

Normalt aktualiseras inga mervärdesskatteproblem, eftersom förvärv och försäljning i eget namn och för egen räkning inte är mervärdesskattepliktig, varken i fråga om den kreditgivning och ”emissionshandel” som sker på primärmarknaden av nyemitterade skuldförbindelser (d v s traditionell finansieringsverksamhet) eller vid köp och försäljning på andrahandsmarknaden (omsättning av värdepapper)⁷⁸.

Om värdepappersinstitutet (emissionsinstitutet) erhåller ersättning från emittenterna och ersättningen har samband med kreditgivning eller värdepappersförmedling, torde den vara mervärdesskattefri.

6.2.4 Allmänt om förmedling av värdepapper

Den största delen av handel på värdepappersmarknaden omfattas av tillståndskravet i LVR. Viss sådan verksamhet kan dock falla utanför det tillståndspliktiga området.

Traditionell värdepappersförmedling via värdepappersinstitut sker i kommissionärsform (i eget namn för annans räkning, 1 kap. 3§ punkt 1 LVR), men även förmedling kan förekomma (1 kap. 3§ punkt 2 LVR). Termen förmedling har ingen legaldefinition i varken civilrätten eller ML, men den typiska förmedlingen går ut på att sammanföra parterna och se till att avtalet mellan dem kommer till stånd. Provisionen för förmedlingsuppdraget erhålles av förmedlaren oftast beroende på om parterna ingår ett avtal.

---

⁷⁶ Hultqvist, s. 143.

⁷⁷ Hultqvist, s. 144.

⁷⁸ Hultqvist, s. 145.

Hultqvist gör följande bedömning angående mervärdesbeskattning av verksamheterna:

”I 1 kap. 3§ lagen (1991:981) om värdepappersrörelse anges de tillståndspliktiga verksamheterna. Om ett värdepappersinstitut köper i eget namn för egen räkning (punkt 3) faller handeln under skattefriheten för omsättning av värdepapper. När dessa institut däremot köper i eget namn för annans räkning (punkt 1, s k kommission) kan det också betraktas som omsättning, *men i kombination* med en förmedlingstjänst. Avtalet mellan tredje man och kommissionären är nämligen ett vanligt köpeavtal, men på grund av kommissionsavtalet blir värdepapperen direkt kommittentens egendom. För det fall att värdepappersinstitutet inte uppbär likvid vid kommissionshandel (jfr 6 kap. 7§ ML e contrario) torde det dock vara fråga om en sådan förmedlingsverksamhet, vilken är mervärdesskattebefriad enligt 3 kap. 9§ ML och enligt artikel 13B (d) punkt 5 i sjätte mervärdesskattedirektivet.”⁷⁹

Vidare menar Hultqvist att mervärdesskattefrihet vid förmedling av kontakt mellan köpare och säljare av finansiella instrument eller i annat fall medverkan vid transaktioner avseende sådana instrument torde vara beroende av om förmedlaren *aktivt* medverkar för att få en affär till stånd⁸⁰. Detta bekräftas i viss mån av länsrättens motivering i det ovanrefererade sista kammarrättsdomen (mål nr 6473–6476-1998). Huruvida aktiv medverkan i den slutliga transaktionen alltså utgör en förutsättning för mervärdesskattefrihet är, som har framgått ovan i avsnitt 6.1.2, mycket tveksamt.

6.2.5 Förmedling av värdepapper i flera led

I kammarrättens dom, mål nr 8489-1997, anförde Skatterättsnämnden att det att för mervärdesskattefrihet avseende förmedlingen av värdepapper krävs att förmedlaren själv bär ansvar för handläggningen av den slutliga transaktionen av de finansiella instrumenten. I det fallet ansåg kammarrätten att det målsägande bolaget inte bedrivit sådan verksamhet som skulle kvalificeras som handel med värdepapper utan endast anvisade köpare och säljare till en annan part, ett fondkommissionsbolag. Tjänsterna blev därför belagda med mervärdesskatt.

---

⁷⁹ Hultqvist, s. 148.

⁸⁰ Hultqvist, s. 148.

Gränsdragningen mellan enbart anvisning av köpare eller säljare till en annan och förmedling av kundernas order är av avgörande betydelse för huruvida mervärdesskatt skall erläggas eller ej. Det är samtidigt en av de svåraste frågor som de mindre värdepappersbolagen måste få svar på. Som nämndes ovan har flera kammarrättsdomar angående detta problem överklagats till Regeringsrätten som inom kort torde komma med ett eget avgörande.

Hultqvist gör detta uttalande i frågan:

”Det kan från mervärdesskattesynpunkt inte föreligga några hinder mot att värdepapper förmedlas genom flera led mellan köpare och säljare. Tvärtom torde detta vara vanligt förekommande vid aktiehandel, eftersom aktierna ofta förmedlas från säljare av dennes värdepappersinstitut via SAX-systemet till ett annat värdepappersinstitut för att slutligen överföras till köparen⁸¹. Det kan därför knappast ha någon betydelse om ytterligare en förmedlare förs in i denna kedja vid en värdepappersöverlåtelse. För att skilja en förmedlingstjänst från, å ena sidan, tjänsten att finna kunden till det större värdepappersinstitutet och, å andra sidan, självständig (diskretionär) förvaltning av värdepapper, är det väsentligt att närmare studera de enskilda avtalen.”⁸²

Verksamheten att till ett annat värdepappersinstitut inge kunders köp- och säljorder torde alltså kvalificeras som värdepappershandel, d v s den är mervärdesskattefri. Ett argument för en sådan uppfattning är enligt Hultqvist att provisionen är omsättningsbaserad (courtage) och utgår således endast för de affärer som de facto ombesörjs av det mindre värdepappersinstitutet⁸³.

Här kan för övrigt påpekas att det är orimligt att lagen indirekt skall påtvinga bolagen vissa verksamhetsorganisationsformer. Värdepappersbolag borde ges frihet att själva bestämma hur mycket av sin verksamhet som de vill ”outsourca”. Eftersom outsourcing oftast är direkt relaterad till de tillgängliga resurserna (och verksamhetsorganisationen) är det företrädesvis de mindre värdepappersbolagen som outsourcar sin verksamhet. Avvikande behandling av dessa företag i förhållande till de större värdepappersinstituterna betraktas som diskriminering och strider naturligtvis mot lagen.

---

⁸¹ ”Om värdepappersinstitutet däremot köper och säljer mot eget lager, när någon ringer och beställer eller vill sälja aktier är det fråga om renodlad omsättning av aktier mellan köpare och säljare.”

⁸² Hultqvist, s. 150.

Det är vidare förkastligt ur konkurrenssynpunkt att tvinga kunder att betala mer för finansiella tjänster då de vänder sig till ett mindre värdepappersbolag som förmedlar deras order till ett större än då de vänder sig direkt till det större bolaget. Som har framhållits ovan (avsnitt 6.2.2 och 5.5.4.2), strider det dessutom mot legalitetsprincipen att belägga bolagen med mervärdesskatt när den inte uttryckligen är föreskriven i lagen. I ML anges nämligen inga speciella villkor för att värdepappershandel skall vara mervärdesskattefri. Intolkningen av kravet om det slutliga ansvaret för värdepapperstransaktionen som förutsättning för mervärdesskattefrihet är därför direkt felaktig.⁸⁴

6.2.6 Förmedling, självständig kapitalförvaltning och rådgivning – en avgränsning

I engelsk rätt skiljer man mellan förmedling och kapitalförvaltning på följande sätt:

”Investment management is essentially a management service. Usually, it involves the manager being given authority to make portfolio investments on behalf of clients. In some cases the authority will be absolute; in others it may be discretionary within certain parameters or require certain decisions to be discussed with the client. Fees may be at flat rate, a fixed percentage of the funds or occasionally on a per transaction basis.

Exemptions in this case is specifically precluded by art 13 (B) (d) of the sixth VAT directive.”⁸⁵

Ett uppdrag till ett värdepappersbolag om att förvalta ett visst kapital på bästa sätt (s k diskretionär (självständig) kapitalförvaltning) omfattas inte av mervärdesskattefrihet. Detta framgår både av artikel 13B (d) i EG:s sjätte mervärdesskattedirektiv och av RÅ 1993 not 71. Den tjänst som värdepappersbolaget tillhandahåller i sådana fall avser främst rådgivning avseende hur kapitalet bör placeras och inte omsättning eller förmedling av värdepapper. Förvaltararvodet är normalt inte omsättningsbaserad, utan utgår oberoende av om kapitalet placeras om.

Att värdepappersbolag tillhandahåller viss information och rådgivning till sina kunder i samband med värdepappershandel är vanligt förekommande. Detta skall dock inte

---

⁸³ Hultqvist, s. 150.

⁸⁴ Se dock skattemyndighetens anförande i kammarrättens dom, mål nr 8489-1997: ”Den omständigheten att det inte uttryckligen står i ML att det krävs direkt tillhandahållande till kund av ifrågavarande tjänster påverkar inte myndighetens bedömning. Detta eftersom det snarare är lagtexttolkningen av ordet förmedling som legat till grund för myndighetens ställningstagande i denna fråga.”

sammanblandas med den diskretionära kapitalförvaltningen. Normalt tar värdepappersinstitutet ingen särskild avgift för informationsförsörjning, eftersom det primära syftet med tjänsten är att stimulera kunder att göra affärer genom institutet. Rådgivningen är oftast underordnad förmedlingsverksamheten och föranleder inte att högre courtage utgår. Enligt huvudsaklighetsprincipen skall därför hela tjänsten betraktas som en förmedlingstjänst och vara befriad från mervärdesskatt.

Om däremot informationstjänster eller placeringsrådgivningstjänster debiteras särskilt bör de vara mervärdesskattepliktiga, eftersom de då måste bedömas i mervärdesskattehänseende för sig och därvid varken kan ges karaktären av finansieringstjänst eller värdepappershandel⁸⁵.

6.3 Några avslutande synpunkter

6.3.1 Retroaktivt uttagande av mervärdesskatt

En viktig fråga för värdepappersinstitut, som med anledning av skattemyndighetens bedömning påförs mervärdesskatt, är från vilken tidpunkt skatten skall erläggas. De flesta företag bedriver sin verksamhet i god tro om att deras verksamhet är mervärdesskattefri. Dessa företag har alltså ingen anledning att på förhand avsätta finansiella medel för eventuell återbetalning av mervärdesskatten. Skattemyndighetens beslut att påföra retroaktiv skatt kan därför framstå som en orimligt tung belastning för verksamheten i dessa bolag. Därtill drabbar detta oftast nyetablerade och mindre värdepappersbolag, som emellanåt saknar resurser att införskaffa erforderlig rådgivning och undvika sådana fällor.

Eftersom rättsläget på området för närvarande är oklart kan man dessutom ifrågasätta om det är skäligt att mervärdesbeskattningen blir olika i värdepappersbolag beroende på att skattemyndigheterna gör olika bedömningar från fall till fall. Det saknas förutsebarhet och rättssäkerhet i denna fråga. Å andra sidan är det inte ovanligt att enskilda företag drabbas hårt på grund av bristande förutsebarhet på ett visst rättsområde.

---

⁸⁵ Landon, 1996 s. 152f.

⁸⁶ Hultqvist, s. 153. Jfr också mål C-2/95 Sparekassernes Datacenter v Skatteministeriet punkt 70.

6.3.2 Begreppet värdepappersrörelse i ett internationellt perspektiv

Det är viktigt att det framgår väldigt tydligt av lagen vad som utgör värdepappersrörelse. I ett internationellt perspektiv är det dessutom angeläget att detta begrepp har en enhetlig innebörd i olika länder, inte minst på grund av den ökade gränslösheten av värdepappershandel.

Det är främst två frågor som uppkommer vid internationell handel med värdepapper:

1. kan ett värdepappersbolag i ett land undvika mervärdesskatt för sina tjänster genom att bedriva sin verksamhet från ett säte i ett land som inte beskattar dessa tjänster? Vad kan i så fall göras för att förhindra sådan ”företagsflykt”?
2. är det lämpligt ur en konkurrenssynpunkt att ett land beskattar vissa typer av tjänster som ett värdepappersbolag erbjuder, medan ett annat inte gör det?

Frågorna kan illustreras på följande sätt.

Enligt 1 kap. 3c§ LVR behöver ett företag med säte i ett annat land inom EES inte söka tillstånd hos Finansinspektionen för att driva värdepappersrörelse här i landet om det har motsvarande tillstånd i sitt hemland. Verksamheten i Sverige kan idkas genom en filial här alternativt kan värdepappersrörelse drivas genom att företaget erbjuder och tillhandahåller tjänster från sitt hemland. Vilken typ av verksamhet som kan bedrivas i Sverige bestäms av omfattningen av företagets verksamhetstillstånd i hemlandet (1 kap. 3e§ LVR).

Det kan således inträffa att ett värdepappersbolag har sitt säte i något EES-land men t ex sköter sin marknadsföring från Sverige, är medlem på den svenska börsen och har svenska kunder. Skall förvaltningsarvode som ett sådant värdepappersbolag erhåller för sina tjänster beläggas med mervärdesskatt? I Sverige omfattas förvaltningen av finansiella instrument inte av undantagsbestämmelsen i 3 kap. 9§ ML, medan i t ex Schweiz är förvaltningsarvode mervärdesskattefritt om det avser tjänster till utländska kunder.

Det inom internationella skatterätten myntade uttrycket ”treaty shopping” kan appliceras analogt på situationer då ett företag väljer sitt säte i ett land på grundval av den förmånligaste mervärdesbeskattningen. Olika synpunkter kan framföras om tillbörligheten av ett sådant förfarande, men faktum är att de nationella skattemyndigheterna har det allt svårare att

mervärdebeskatta verksamheten i dessa företag. Inte sällan saknas det både kontroll-
möjligheter och legala medel att utkräva skatt.

Utifrån företagsperspektiv är det beklagligt om situationen på skatteområdet stimulerar
företagsetableringar i andra länder än hemlandet och om sådana etableringar medför
konkurrensfördelar vid värdepappershandel. Här kan för övrigt noteras att det enligt EG-rätt
är tillåtet för ett land att diskriminera sina egna juridiska personer i förhållande till juridiska
personer med säte i andra EU-medlemsländer⁸⁷. Men alla konkurrensnedvridningar uppfattas
som orättvisa och leder så småningom till en anpassning till de mer gynnsamma villkoren. För
Sveriges del skulle detta innebära, lite tillspetsat, att svenska värdepappersbolag flyttar sitt
säte till t ex Schweiz för att på så sätt undvika mervärdesbeskattning av förvaltararvodet. I
slutändan är det då skattemyndigheterna som förlorar inkomster i form av mervärdesskatt.
Exemplet är naturligtvis inte helt realistiskt, men illustrerar problemet väl.

7 SLUTKOMMENTAR

Mervärdesbeskattning av värdepappersbolag kan tyckas vara ett specifikt och relativt
betydelselöst problem inom juridiken, men för de berörda bolagen handlar det om stora
belopp, inte sällan så mycket som miljontals kronor. Det är därför befogat att värdepappers-
bolag ställer krav på att mervärdesbeskattningen av deras tjänster skall vara klar och tydlig.
Förutsebarhet är en viktig faktor i det sammanhanget.

I början av arbetet med denna uppsats föreföll det självklart för mig att föreslå att LVR skulle
styra över ML. Under arbetets blev det mer oklart vilken lösning som på bästa sätt skulle
komma tillrätta med de problem avseende mervärdesbeskattning av värdepappersbolag som
jag tar upp i uppsatsen. Jag vidhåller dock fortfarande att det är orimligt att det i dag kan
uppstå en situation då ett bolag kan betecknas som ett *värdepappersbolag* och anses bedriva
värdepappersrörelse, men likväl påförs mervärdesskatt för sina tjänster eftersom det inte
bedöms bedriva handel med *värdepapper* eller tillhandahålla sådana finansiella tjänster som
är befriade från mervärdesskatt enligt ML. Den enklaste lösningen hade naturligtvis varit att
låta LVR styra över ML och på så sätt låta bolagets beteckning avgöra hur dess verksamhet
skall behandlas i mervärdesskattehänseende. Jag har dock i denna uppsats visat att man på

senare år har övergivit den subjektsrelaterade tolkningsmetoden och börjat tillämpa den objektsrelaterade tolkningsmetoden (EG-rätten har alltid utgått från att endast den senare skall tillämpas i fråga om mervärdesbeskattning av värdepappershandel och finansiella tjänster). Dessutom omfattar LVR:s värdepappersrörelsebegrepp flera tjänster som lagstiftaren uttryckligen ville mervärdebeskatta (t ex det som i ML benämns notariattjänster och som kan ingå under 1 kap. 3§ punkter 4 och 5 LVR⁸⁸, eller förvaltning av någon annans finansiella instrument (1 kap. 3§ punkt 4 LVR) som ju alltid är mervärdesskattepliktig).

Å andra sidan väcker det betänkligheter att låta ML, med sin något oklara och knapphändiga terminologi, ensamt styra över mervärdesbeskattning av värdepappersbolag. Finansiell verksamhet är väldig dynamisk. Det skapas ständigt nya tjänster, de befintliga tjänsterna utvecklas och anpassas till efterfrågan på den finansiella marknaden. Dynamiken består i dels tillkomsten av nya finansiella instrument och tjänster på marknaden, dels förändringar i de sätt och former under vilka de redan existerande tjänsterna tillhandahålls (det tydligaste exemplet på detta är en möjlighet för de mindre värdepappersbolagens att förmedla av sina kunders order till de större värdepappersbolagen för effektivering av dessa, i stället för att som förr tvingas söka medlemskap i SAX-systemet och själva delta i den slutliga transaktionen). Medan de nya tjänsterna, instrumenten och verksamhetsformerna ofta utan större svårigheter kan inordnas under någon av punkterna i 1 kap. 3§ LVR, är ML för osmidig för att hantera beskattningen av dem. Detta har också visats i uppsatsen, bl a genom de rättsfall där förmedling av värdepapper i flera led länge har ansetts vara mervärdesskattepliktig.

Lösningen på problemet finner man antagligen i EG:s sjätte mervärdesskattedirektiv. På grund av det ovan sagda förefaller det oförnuftigt att försöka att anpassa LVR till ML:s bestämmelser. För det första är 1 kap. 3§ LVR mer flexibel i sin utformning än 3 kap. 9§ ML. För det andra är bestämmelsen i LVR en tillståndsföreskrift, där alla rekvisit är lika viktiga. Det skulle vara vanskligt att t ex lyfta ut punkt 4 (förvaltning av någon annans finansiella instrument) ur bestämmelsen i syfte att anpassa den till ML. Däremot skulle det vara relativt enkelt att genomföra vissa ändringar i ML. Undantaget från mervärdesskatteplikt för finansiella tjänster i EG:s sjätte mervärdesskattedirektiv är, som visats i uppsatsen, betydligt mer preciserat än dess motsvarighet i 3 kap. 9§ ML (se avsnitt 5.5.3.1). Precisering av den

---

⁸⁷ P.B. Groenveld BV (mål 15/79), Oebel (mål 155/80) och Jongeneel Kaas BV (mål 237/82).

svenska paragrafen skulle dels medföra större klarhet i fråga om vad som avses med undantaget för finansiella tjänster, dels bidra till ökad flexibilitet med avseende på tillämpningen av ML på nya finansiella tjänster och instrument, dels leda till en kontinuerlig anpassning till den utveckling som sker genom EG-domstolens praxis. Här kan för övrigt noteras att danskarna för några år sedan valde att ändra sin mervärdesskattebestämmelse från en struktur som liknar den svenska, till en struktur som i huvudsak överensstämmer med EG-direktivet. Precisering och fullständig EG-anpassning av undantaget från mervärdesskatt i ML skulle dessutom underlätta för de svenska finansiella marknaderna att behålla sin konkurrenskraft mot sina utländska motsvarigheter, då även mindre avvikelser från andra länders (och i synnerhet EG:s) mervärdesskattelagstiftningar kan få betydande konsekvenser för de svenska finansiella institutionernas möjligheter att tillhandahålla motsvarande finansiella tjänster som erbjuds utomlands.

Slutligen kan detta uttalande av Hultqvist citeras:

”För praktikern är det också av stor betydelse att tjänsterna kartläggs och klassificeras i mervärdesskattehänseende. En förebild på området är den tillämpningsorienterade ”Blue Book” som ges ut av den engelska bankföreningen (BBA) och som tillkommit genom ett samarbete mellan BBA och HM Customs and Excise (den engelska myndighet som hanterar mervärdesskatten). Ett motsvarande samarbete i Sverige torde kunna bidra till skapa klarhet och rättssäkerhet i den del av den rättsliga infrastrukturen som mervärdesskattelagstiftningen utgör på de finansiella marknaderna.”⁸⁹

---

⁸⁸ Se prop. 1989/90:111, s. 193: ”I begreppet notariatverksamhet innefattas normalt bl. a. förvaltning av värdepapper, förvaltning av lån för annan part, förvaltning av omyndigs medel, juridiska tjänster åt kunden samt andra rådgivartjänster.”

⁸⁹ Hultqvist, s. 183.

KÄLLFÖRTECKNING

Lagtext

Lag (1914:45) om kommission

Lag (1968:430) om mervärdesskatt

Aktiebolagslag (1975:1385)

Lag (1979:748) om fondkommission

Lag (1990:1114) om värdepappersfonder

Insiderlag (1990:1342)

Lag (1991:980) om handel med finansiella instrument

Lag (1991:981) om värdepappersrörelse

Lag (1992:543) om börs- och clearingverksamhet

Mervärdesskattelag (1994:200)

Förarbeten m m

SOU

SOU 1989:35 Reformerad mervärdesskatt m m. Betänkande av kommittén för indirekta skatter, Stockholm 1989. Del I (Motiv) och del II (lagtext och bilagor).

SOU 1990:46 Särskild skatt i den finansiella sektorn. Betänkande av utredningen om beskattning av den finansiella sektorn, Stockholm 1990.

SOU 1992:46 Ny mervärdeskattelag.

Del I. Motiv. Slutbetänkande av utredningen om teknisk översyn av mervärdesskattelagen.

Del II. Författningstext och bilagor.

SOU 1994:88 Mervärdesskatten och EG. Slutbetänkande av Utredningen om teknisk EG-anpassning av de indirekta skatterna, Stockholm 1994.

Propositioner

Prop. 1989/90:111 Reformerad mervärdesskatt m m.

Prop. 1990/91:142 Handel och tjänster på värdepappersmarkanden

Prop. 1993:1994:99   Ny mervärdesskattelag
Prop. 1994/95:57   Mervärdesskatten och EG

Föreskrifter och rekommendationer

Näringslivets Börskommittés rekommendation angående utformning av prospekt (1999)
Finansinspektionens föreskrifter (FFFS 1995:21) om prospekt
Finansinspektionens föreskrifter (FFFS 1997:36) om handel och tjänster på
värdepappersmarknaden

EG-direktiv

Rådets sjätte direktiv 77/388/EEG av den 17 maj 1977 om harmonisering av
medlemsstaternas lagstiftning rörande omsättningskatter - Gemensamt system för
mervärdesskatt: enhetlig beräkningsgrund.

Praxis

Domar från Regeringsrätten

RÅ 1992 not 209
RÅ 1992 not 210
RÅ 1993 not 71
RÅ 1994 not 13
RÅ 1994 not 422
RÅ 1996 not 243
RÅ 1996 not 84
RÅ 1998 not 111
RÅ 1998 not 249
RÅ 1999 not 245
RÅ 1999 not 46

Domar från Kammarrätten

Kammarrätten i Stockholm, mål nr 8489-1997

Kammarrätten i Stockholm, mål nr 4719-1998, 4720-1998

Kammarrätten i Stockholm, mål nr 6473—6476-1998

Förhandsbesked från Skatterättsnämnden

SRN:s förhandsbesked 1996-11-08

SRN:s förhandsbesked 1997-01-23

SRN:s förhandsbesked 1997-08-05

SRN:s förhandsbesked 1999-11-02

Rättsfall från EG-domstolen

Becker v Finanzamt Munster-Innenstadt, mål 8/81 [1982] ECR 53

Francovich and others v Italy, mål C6, 9/90 [1991] ECR I-5357

Grendel GmbH v Finanzamt für Körperschaften in Hamburg, mål 255/81 [1982] ECR 2301

Jongeneel Kaas BV v Netherlands, mål 237/82 [1984] ECR 483

Kloppenburg v Finanzamt Leer, mål 70/83 [1984] ECR 1075

Oebel, mål 155/80 [1981] ECR 1993

P.B. Groenveld BV v Produktschap voor Vee en Vlees, mål 15/79 [1979] ECR 3409

Sparekassernes Datacenter v Skatteministeriet, mål C-2/95 (dom den 5 juni 1997)

Stichting Uitvoering Financiële Acties (Sufa) v Staatssecretaris van Financien, mål 348/87 [1989] ECR 1737

von Colson and Kamann v Land Nordrhein-Westfalen, mål 14/83 [1984] ECR 1891

Litteratur

Afrell L, Klahr H, Samuelsson P, Lärobok i kapitalmarknadsrätt, uppl 2:1, Norstedts Juridik AB, 1998.

Andersson L, Värdepapper – en genomgång av kapitalmarkanden och skattereglerna, 2 uppl, Björn Lundén Information AB, 1999.

Kleerup J, Melz P, Rabe G, Öberg J, Moms och punktskatter, uppl 2:1, Norstedts Juridik AB, 1997.

Landon P, VAT and The City – Banking, Finance & Insurance, 4 edition, Bicester, Oxfordshire (CCH Editions Limited), 1996.

Roberti P (editor), Financial Markets And Capital Income Taxation In a Global Economy,
Elsevier Science B. V., 1998.

Tivéus U, Skatt på kapital, 7 uppl, Norstedts Juridik AB, 1998.

Steiner J, Woods L, Textbook on EC Law, 6 uppl, Blackstone Press Limited, 1999.

Övrigt

Lagrådsremiss om reformerad mervärdesskatt m m, Finansdepartementet, 1990-01-25.

RSV, Mervärdesskatt i samband med corporate finance-verksamheten (svar till
Bankföreningen 1992-02-14, dnr 26568-91/D29).

RSV, Skattemyndigheternas hantering av frågor avseende EG-rätten, 1996-10-22 (dnr 7809-
96/900).